

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

De virtutibus Oratoris Christiani. Liber Secundus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

DE VIRTUTIBVS
CONCIONATORI

pernecessarijs .

LIBER SECVNDVS .

Christianus orator debet esse vir bonus .

CAPVT PRIMVM .

EX Quatuor, quæ Concionatoris persone posuimus necessaria, Vocatione, Bonitate vitæ, Scientia, Eloquentia, de vocatione iam dictum est, sequitur vt de Virtute dicamus. Peto autem à lectore hanc facultatem, vt possit oratio nostra in hac parte aliquantò liberius exspatiari, vt res, quæ tanti ponderis est, nimirum bonitas in Oratore, quem instituimus, omnium concionatorum mentibus altius infigatur, & hæreat. Ac principio videri cupiam poterit, Oratori Christiano esse quidem conuenientem vitæ innocentiam, quia homo est, ad salutem suam; non tamen, quia prædicator est, ad salutem alienam. Cum enim hac in re non sit nisi Dei administer, non videtur Deus requirere in instrumento virtutem, vel certè eam posse supplere. Nam baptisnus nihilominus est efficax, siue ab homine iusto sit, siue collatus ab impio. Neque absurdum est, dona Dei deriuari quodammodo per administratos malos. nam Caiphaz prophetauit: multi que dicent in iudicij die, Domine nonne in nomine tuo prophetauimus; & in nomine tuo demonia eiecimus; & in nomine tuo virtutes multas fecimus? quibus Dominus respõdebit, Nunquam noui vos. discedite a me qui operamini iniquitatem. Idem Dominus ait, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: quæcunque dixerint vobis seruate, & facite, secundum autem opera eorum nolite facere. En isti homines mali erant, propterea que docet Christus non imitan-

Obiectiones proponitur

Matth. 7.

DE

Ad Philip. 1.

imitandos; & tamen audiendos docet, quia erant Prædicatores. S. Paulus, Quidam (inquit) & propter inuidiam & contentionem, quidam autem propter bonam voluntatem Christum prædicant. Quid enim? dummodo omni modo siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.] Denique prædicationis gratia ex ijs est, quæ gratis data dicuntur, quæ non eius causa cui dantur, sed aliorum tribuuntur, vt gratia publicæ gubernationis. Igitur; vt in Ciuili administratione docet Arist. posse ciuem esse bonum, qui vir bonus non sit, ita erit bonus concionator, qui vita moribusque sit malis: præsertim, quod Christianæ Reipublicæ supra nos ipsi diximus, eum esse administrum. Ad hoc autem quid requiritur nisi idonea scientia, visque dicendi: Hæc & similia verè, sapienterque magna ex parte dicuntur. Nam primum veritas doctrinæ non vitatur improbitate Doctoris. Deinde neque Prædicatori legitimo potestas interit prædicandi, quod aliter faciat, ac dicat. Postremo ad populum spectat potius ex suo Pastore, quod docet accipere, quam quomodo viuat, inspicere. Atque hæc passim à sanctis Patribus diseruntur.

Hom. 45. in Matth.

Epist. ad Anast. Imperatorē.

46. in Io.

Ser. 42. de sanctis.

In Ps. 131 non longè ab initio.

Frequenter (inquit) Chrysostr. & de homine malo bona doctrina procedit. Ecce enim & vilis terra præciosum aurum producit.] Anastasius Papa: optime è sacris literis argumentatur. Quicquid ad hominum profectum quilibet in Ecclesia minister officio suo videtur operari; hoc totum contineri implete diuinitatis effectu.] S. August. mercenarios præpositos in Ecclesia non modò vtilis, sed etiam necessarios appellat, propter eos nimirum, qui opera eorum saluantur. Multi quippe (inquit) in Ecclesia commoda terrena sectantur, Christum tamen prædicant: & per eos vox Christi auditur: & sequuntur ones non mercenarium, sed vocem Pastoris per mercenariu.] Et mox subiicit multa de botro inter spinas pendente quod tamen alibi, explicat his verbis: Bonus tibi prædicat, carpe vnam de vitæ, malus tibi prædicat, carpe vnam pendentem in sepe. Botrus implicite in palmitè inter spinas creuit, & de spinis non germinauit. addit autem cauendum, ne dum queritur fructus, manus laceretur. hoc est; ne qui audit bona dicentem, imitetur mala facientem & in psal. operatur (ait) quidem Deus aliquando per Euangelistam: salutem alterius tantum, si ipse dicit, & non facit: & fit per linguam eius in alio locus Domino, non autem fit ipse locus domini:] Hæc omnia, verè, sancteque dici negari non potest, & malis etiam hominibus

nibus passim prædicatoris nomen attribui, sed id quàm decen-
ter cum vitæ prauitate consistat à nobis in præsentia quaritur.

Ac primò quidem delenda ex animo est opinio illa vilis, ac
falsa, per quam Oratoris nostri facultas propè videtur in Rhe-
torum detrudi officinas. Altior hæc professio est, sacra, diui-
na: profanæ Rhetoricæ, atque adeo philosophiæ nequaquam
seruituti subiecta, imperans ijs, ac veluti ancillis vtens, ex
altissimarum cognitione rerum, ac nobilissimarum possessione
virtutum. haud quidem sine eloquentia, sed tali, qualem suo
loco describemus, efflorescens: Non enim de foro Rabulam
fingimus, aut Sophistam de Theatro, aut alium quemuis ore
promptum, & idoneum plebeculæ aures linguæ volubilitate
suspendere: sed veræ pietatis magistrum, morum cultorem,
euerforem vitiorum dignum denique Dei ministrum, rectè tra-
ctantem verbum veritatis ad æternam animarum salutem.
Talis autem Orator esse sine virtute quàm difficile poterit? nã
eum omnis doctrina, generatio quædam sit, vt benè ex ipso Pla-
tone differit Clem. Alex. quemadmodum filios corporales non
procreant homines, nisi in perfectione quadam ætatis ac vi-
rium; ita neque à viris bonis spirituales filios nisi in virtutum
perfectione progigni. Sed quid opus est argumentis, cum pec-
catori dixerit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assu-
mis testamentum meum per os tuum? & Christus Dominus ora-
tores suos instituens, hanc legem sanxerit, vt eorum scientia,
atque doctrina à bonitate vitæ penderet, cum dixit: Vos estis
lux mundi: nempe Euangelicæ prædicationis faciem circumfe-
rentes: Sic tamen luceat lux vestra coram hominibus, vt vi-
deant opera vestra bona, ac glorificent Patrem vestrum, qui
in cælis est? Et Apostolus Paulus, quos format populi magi-
stros Timotheum ac Titum, iubet seipsos eorum quæ docent
exempla præbere. Quàm verò sæpe conqueritur Deus in fa-
ceris literis, quòd nomen suum blasphemetur inter gentes? non
quidem quod Hebræis scientia & eloquentia, sed quod proba
vita deesset. Verè, ait, Chrysostomus, si Christiani forent qua-
les deberent, iam pridem nullus in mundo esset reliquus infide-
lis. Et tamen concionatorum non magna inopia est, & infide-
les magis in dies abundant: eò scilicet, quia verorum Euan-
gelij præconum penuria augetur.]

Atque equidem existimo non modò Sacrum concionatorè,
à quo titulus ipse profanas vitiorum sordes excludit, sed ne vl-
lum quidem qui Christianus sit, debere dignum Oratorè cen-
seri,

Christiani
oratoris lon-
ge altior quã
politici.

In Cõuino.
l. 5. Strom.

Matth. 5.

Politicus
Orator debet
esse vir bo-
nus.

feri, nisi idem fuerit vir bonus. Nec debet hoc mirum videri, cum laudem hanc olim in Oratore suo. Ethnici quoque sapientes requirerent. Ex quibus Seneca, is, qui declamationes scripsit, in earum Proemio iuvenes suos his verbis alloquitur. Erratis optimi iuvenes, nisi illam vocem, non Marci Catonis, sed oraculi creditis, Orator est Marce fili, vir bonus, dicendi peritus. Quintilianus autem Oratorem à se institui profiteretur illum perfectum, qui (inquit) esse nisi vir bonus non potest; Ideoque non dicendi modo eximiam in eo facultatem, sed omnes animi virtutes exigimus.] Qua in re demonstranda, probabili sane conatu elaborat. Equidem non dubitarim, quin idem omnino docturus fuerit Arist. si lucem Christianæ disciplinae nactus esset. Nam id, nisi fallor, hoc argumento ex eiusmet preceptis ostenditur. Aristoteles ipse docet necessariam dicenti opinionem boni viri apud eos, apud quos verba facit; ac proinde debere enim ita instituere orationem, ut eam sibi existimationem dicendo conciliet; quod perinde est, ac si dicat, Oratori ita est agendum, ut siue habeat verè siue non habeat virtutem; certè habere putetur. Adeo est in auditorum animis necessaria talis de suadente opinio. At Christiano Oratori nullo modo fas est hypocritam agere, & consecrari famam virtutis, quam non habeat: habeat igitur virtutem ipsam, ut opinionem veram colligat.

Probatur rationibus. Cap. II.

Prima ratio ex muneris dignitate. Par. 2. Pastor. c. 3. Ad quas virtutes prædicatio refertur.

Quicquid tamen profano de Oratore, sentire libeat, certè quidem sacer Orator non modò veram, sed etiam maximam in omni genere virtutem postulat. Eadem, inquit, Greg. loci maiestas, quæ concionatorem grandia dicere cogit, etiam magna operari impellit. Supra in cap. 9. libri primi diximus, Prædicatoris opera ad præstantissimas pertinere virtutes, ad charitatem erga Deum, & proximos, & ad alias omnes, ad quas cohortatur auditores, vel à quarum contrarijs vitijs abducit. Est enim temperantiæ ad ieiunium, pudicitia ad castimoniam, iustitiæ ad suum cuique reddendum exhortari, dammareque intemperantiam, libidinem, iniquitatem, eodemque modo in cæteris. Propriè autem è sua natura prædicare, quod est recta præbere consilia, adhibereque opportunas adhortationes, & consolationes, & alia ad vitam spiritualem subsidia, ad virtutem Misericordiæ pertinet: quod etiam S. Thom. non semel

se mel docet. Igitur sicut largitio elemosynæ corporalis, ut ita fiat, sicut natura sua postulat, ex misericordiæ virtute nasci debet; sic opera Christiani sua foris, cum per omnes vagentur virtutes, eas omnes in eo, ac præcipue erga proximum, charitatem requirunt. Ac veluti haud vere esset misericors qui pecuniam alia, quam virtutis causa largiretur; ita nec dignus erit Prædicator, qui sua opera non ex virtute progignet. Quia in re etiam deterior Prædicatoris causa est. Nam qui dat elemosynam, perinde appositè ad miseriam inopis releuandam, dabit, siue misericordiæ amore tribuat, siue iactantiæ: Prædicator autem vix poterit, quæ ab ipso expectantur, spirituales elemosynas, quemadmodum opus est, & eius officium iubet, conferre, nisi veras possideat in mente virtutes.

Deinde desideratur in eo ad hanc rem Sapiencia. At ea in animam maleuolam non introibit. Nam, ut ait Cassian. Impossibile est immundam mentem donum scientiæ spiritualis adipisci. Nemo enim in vas fœtidum atque corruptum unguentum aliquod nobile, aut mel optimum, aut preciosi quiddam liquoris infundit; facilius enim quamuis odoratissimum myrum se mel horrendis imbuta fetoribus testa contaminat, quam ut aliquid ex eo suauitatis, aut gratiæ ipsa concipiat. lege totum caput decimum sextum Cas. collationis 14. Ita igitur & vas peccatoris nostri nisi prius fuerit ab omni fœtidissima vitiorum, contagione purgatum, non merebitur suscipere illud benedictionis unguentum, de quo dicitur, sicut unguentum in capite &c. nec illam scientiâ spiritualem, & eloquia scripturarum quæ sunt dulciora super mel & fauum, impolluta seruabit. Quod vidit etiam inter infidelitatis tenebras Fabius. Adde, inquit, quod ne studio quidem operis pulcherrimi vacare, mens, nisi omnibus vitijs libera potest. Primum quod in eodè pectore nullum est honestorum, turpiumque consortium: & cogitare optima simul ac deterrima non magis est vnus animi, quam eiusdem hominis, bonum esse, ac malum. Tum illa quoque ex causa, quod mentem tantæ rei intentam vacare omnibus, alijs, etiam culpa carentibus curis, oportet.] Quæ nostrum in Oratorem, quanto is diuini tractat, tanto maiori iure conueniunt. Malè itaque omnino res cedit, nisi Deus Concionatoris mentem prius illuminet, osque aperiat. Verum enimvero amicis arcana sua reuelare se dixit Christus. Vos autem dixi amicos, quia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis. Qui autem sint amici ipse item docuit: Vos autem

Secunda ratio ex natura Sapiencie. Collat. 14. cap. 10. & cap. 16.

Psal. 132.

Sapiencia bonis sese comunicat.

Ecccl. c. 5.

autem amici mei eritis, si feceritis, quae praecipio vobis. Sed audiamus quam locum hunc S. Spiritus & copiose, & magnifice tractet. Qui timet Deum faciet bona, & qui continens est iustitiae apprehendet illam (nempe sapientiam) & obnabit illi quasi mater honorificata, & quasi mulier a virginitate suscipiet illum. Cibabit illum pane vitae, & intellectus, & aqua sapientiae salutaris potabit illum, & firmabitur in illo, & non flectetur, & continebit illum, & non confundetur: & exaltabit illum apud proximos suos: & in medio Ecclesiae aperiet os eius, & adimplebit illum spiritu sapientiae & intellectu, & stola gloriae vestiet illum. (Et addit) Homines stulti non videbunt eam, longè enim abest à superbia & dolo, viri mendaces non erunt illius memores, & viri veraces inuenientur in illa, & successum habebunt, usque ad inspectionem Dei. Non est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam à Deo profectio est sapientia, sapientiae enim Dei adhaeret laus, & in ore fideli abundabit, & dominator dabit eam illi. En vt timenti Deo occurrat sapientia; eiusdem vt aperiat os in Ecclesia, vt viri veraces in sapientia inueniantur, & successum habeant usque ad inspectionem Dei; quia noua lucra reportant, quousque ad ipsam perueniant clarum Dei conspectum. En vt sapientiae, quae scilicet cum sancto timore, & virtutum omnium perfectione coniuncta est, adstet Dei laus: & in ore fideli abundet ijs nimirum fructibus, quos & in dicentis, & in audientis corde procreat. En altera ex parte vt sapientia longè absit à superbia, & dolo: vt viri mendaces, id est, improbi quilibet, non sint memores illius. Quid autem illo clarius & grauius, Non est speciosa laus: & addunt multa biblia causam, quia non est à Domino missus.

Explicatur
optimus lo-
cus.

Tertia ratio
ex natura
eloquentiae.

Quint. 1.
12. cap. 1.

In bonis elo-
quentia vera
viget.

Rursum desideratur in Oratore Christiano non sapientia, modo, sed & eloquentia. Hanc autem rebus, quas tractat, & personae, quam sustinet conuenientem nunquam poterit absque insigni virtute nancisci. Qualis enim quisque est, ita loquitur. Certè, inquit, Fabius melius persuadebit alijs, qui prius persuaserit sibi. Prodit enim se quamlibet custodiatur simulatio: nec vnquam tanta fuerit eloquendi facultas, vt non titubet & hareat, quoties ab animo verba dissentiant. Vir autem malus aliud dicat necesse est, quam sentit. Bonos nunquam honestus sermo deficiet: nunquam rerum optimarum (nam iidem etiam prudentes erunt) inuentio: quae etiamsi leoncinis destituta sit, satis tamen natura sua ornatur, nec quicquam non disertè quod

quod honeste dicitur. Hæc Fabius. Quibus in re illud, Aposto-
 li acclamentur: Testimonium hoc verum est. Nam reuera quid
 interest inter eius orationem, quæ pleno fluit ex pectore, quam
 dicentis ornat, & armat innocentia, & facta corroborant; cui
 conscientia fiduciam, & quasi frontem addit, quid, inquam, in-
 ter huius orationem interest, atque præmortuam illius dictio-
 nem, quæ aduersante corde solum trepida formatur in lingua,
 dum siue inuehatur in vitia, siue honesta commendet sese ac-
 cufat, sese condemnat? Cum igitur totus sit Christianus elo-
 quens in commendatione virtutis, & vitiorum insectatione;
 quin poterit cū dignitate loqui, cum grauitate agere, nisi re-
 vera vitia oderit, virtutem amet? Neque nunc ago de vi recti
 exempli: suum illi destinatum est caput; sed tantum de conue-
 niente ad cunctas sui officij partes Concionatori virtute. Qui
 cuiuspiam vitium corripit, vacet eo, alioquin dicta factis defi-
 cientibus erubescunt. Emundicia quæ lucernis expurgandis
 vsui erant, Deus aurea esse voluit, qualem igitur volet Concio-
 natorem esse ad purganda populi peccata missum? Non con-
 fundant, inquit, S. Hieron. sermonem tuum opera tua: ne cum
 in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, cur ergo hæc
 quæ dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno vē-
 tre disputat de ieiunijs. Accusare auaritiam, & latro potest,
 Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent. In libel-
 lo duodecim abusorum, qui Cypriano adscribitur, Primus cē-
 setur abusonis gradus; si sine bonis operibus prædicator fue-
 rit; quia quæ sermone docet, actibus explere negligit. Et sub-
 ditur; Nunquam enim sit efficax constituentis auctoritas, nisi
 eam effectu operis cordi affixerit audientis. Optime Nazia-
 zemis comparat malos Prædicatores malis pictoribus, qui lin-
 gua pingunt, vita expungunt. Ideo (vt vtat eius verbis) pur-
 gari prius debent, quam purgare; lux fieri, & alios illumina-
 re; ad Deum appropinquare, & ita alios adducere: sanctifica-
 ri, & ita alios sanctificare: prius manibus ducere, idest exem-
 plo suarum actionum, inde consiliū dare. Nemo inquit Sym-
 machus Papa, rectè monitoris personam suscipit, nisi qui acti-
 bus suis errata condemnet, & amorem innocentia conuersa-
 tione demonstrat. Et Greg. Quid est, quod labia sponsi lilia es-
 se dicuntur? nisi quod illi per quos Christus loquitur, necesse
 est, vt mundi sint, & per eos bonus odor aspergatur. De qui-
 bus erat Apostolus Paulus, qui dicebat bonus odor sumus Deo
 in omni loco; & in his qui pereunt, & in his qui salui sunt.]

Quid?

Cap. I. ad Tit.

Hier. Ep. 2. ad Nepot.

Apol. 1. 2.

Habetur dist. 81. c. nemo.

In cap. 3. cant.

Quid? quod, ut ait Isidorus, interdum doctoris vitio etiam ipsa vera doctrina vilescit: quia dum non vivit sicut docet, ipsam, quam prædicat veritatem contemptibilem facit? Si non habueris opera (inquit Chrysostomus?) non tantum loquens non profuisti, sed & potius læsisti. Melius est tacere. Quare? Quoniam opus mihi reddis impossibile. cogito namque, quod si tu tanta differens non efficis, multo magis ego venia dignus. Quam porro indignè, quam insulse de spiritali vita loquetur, qui eam non intimo cordis palato gustavit? Nam neque de mellis dulcedine quisquam melius, quam ex gustatu loquitur.

Quinta ratio ex morata oratione. Quod si in primis eloquentiæ laudibus morata censetur oratio, cum scilicet in dictione probi mores dicentis elucet, ijque benevolentiam auditorum conciliant, ij persuadent, mōventque. quia, ut ait Augustinus. Habet, ut obedienter audiatur, quā acunquē granditate dictionis maius pondus vitæ docentis. quin rogo, habebit bonos mores oratio, si habeat malos Orator? Ad hæc auctoritas in dicente necessaria est, ut fide sit dignus. Nunquam enim bene auditur, qui male audit. Quin etiam mali hominis graue est sequi consilia, etiam si res etiam esse intelligantur. Plutarchus in moralibus, & Cælius referunt Lacedæmonum iudices cum orationem satis bonam audissent, quam improbus orator habuerat, probasse quidem, quæ ille dixerat, sed displicuisse eis, quod malus esset author Gell. l. 18. sequendus; ideoque decrenisse, ut alius bonis ornatus moribus eadem repeteret, ne pravi hominis sequenti consilium viderentur. Simile est quod Tullius de Phormione Peripatetico refertur. qui cum aliquot horas de Imperatoris officio, & re militari coram Annibale, Pano Imperatore præstantissimo, disputasset, interrogatus Imperator quid de Phormionis oratione sentiret, libere dixit, se multos deliros senes saepe vidisse, sed qui magis quam Phormio deliraret, vidisse neminem: quod ea, quæ ipse non esset expertus, vellet ceteros edocere. At inquires, verbum diuinum quocunquē ex ore manet, ingenta vi sua pollet, idque, ad quod mittitur, efficit. Est ita sanè; potest Deus, ut initio dixi, per quoscunquē homines sua alijs dona largiatur. men certū est posse malos prædicationis ministros impedimentum diuinis donis obijcere. Isid. Arcus peruersus est lingua ministrorum docentium bene, & vitentium male &c. Inde enim est, quod tantopere cauebat Paulus, ne quam offensivam daret Euangelio. Inde sanguis impij, qui perierit, quod speculator non annunciauerit, de manu ipsius speculatoris requiritur.

ritur. Quid autem interest. non annunciauerit omnino, an male annunciauerit?

Et infra sparsim ostendetur, quantum preces, & recta opera Prædicatoris pro fructu animarum adiuuent apud Deum; idque ex proprio requiri Doctoris officio etiam S. Thom. ostendit, ubi demandatum Prælati ait à Domino docendi munus, & baptizandi: sed ita, ut illud per se, hoc per alios exerceret. Et hoc ideo (inquit) quia in baptizando nihil operatur meritum, & sapientia ministri, sicut in docendo. Et sane quid est quod tantum Apostoli profecerunt? Num ob exquisitum dicendi genus? Non ita: sed spiritus Domini repleuit orbem Terrarum. Nec in verbis, ut ait Iustinus, sed in factis, & operibus res Religionis nostræ positæ sunt. Qui subdit, Philosophorum fuisse Ethnicorum, aliquos, qui vellent eloquentia freti persuadere hominibus falsam religionem. Sed operarium frugiferum videamus quomodo per Malachiam sub nomine Leui describat Deus. Pactum meum fuit cum eo vitæ, & pacis, & dedi ei timorem, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. En ante omnia virtus; Sequitur iam recta doctrina. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labijs eius. Iam rursus ad morum Sanctitatem & coniunctionem cum Deo regreditur: In pace, & in æquitate ambulauit mecum. Tum demum sequitur fructus: Et multos auertit ab iniquitate. Timor igitur Dei, sincera doctrina, consensus, coniunctioque cum voluntate diuina ad auertendos ab iniquitate multos sunt quæreda.

Oratio ex fructu. 3.p. q. 67. ar. 3. 1.

In Parænetica ad gētes.

Cap. 2.

Probatur eadem conclusio ex titulis Concionatori proprijs. Cap. III.

Adde his concionatorem instrumentum Dei esse quasi simile ijs, quæ coniuncta nominantur, id est, quæ solent vim, & impulsus accipere ab agente principe, tum cum adhibentur ad opus, ideoque apte oportet, & ei esse coniuncta. quomodo manus est hominis instrumentum, At semina arborum, & instrumenta id genus alia, separata vocantur, quia cum ab agente primo semel suo in ortu virtutem receperunt, per eam postea, etiam illo absente, suum opus efficiunt. Quibus comparare possumus sacramentorum ministros, quatenus eorum propria effecta à ministri virtute, seu vitio non pendent. Ex priore igitur genere Concionator cum sit, coniunctus conetur esse cum Deo, qui virtutis & impulsus est author. Adde quod serui flagitiosi,

F

gitioli, & legati peruersi dedecus redundat in Dominum. Igitur quamuis mandata fideliter exponat; fidelis omnino seruus non est. Quid enim si nos audiremus missum à Rege seruum, qui tradita quidem sibi à Rege mandata eleganter exponeret, magnaue contentione agendi, sed eodem tempore sciremus, eum Regi ipsi insidias, necemque moliri? Plus creditur factis, quàm dictis: atque adeo ille non tàm legati, quàm proditoris munere fungeretur. Adde rursus quod legationis huius ea est causa, vt reconcilientur homines Deo. At is, qui reconciliatoris sustinet munus, vtrique parti debet esse beneuolus. Non igitur qui malus est homo vnquam dignus erit hoc nomine, cum is, qui scelestus est, nec Deo, nec hominibus sit reuera beneuolus.

Est Minister.

Quid? nudus ille titulus ministri Dei quantam sanctitatis exigit perfectionem? Hoc volebat accurate perpendi magnæ illæ gentium Doctor, qui, Sic nos existimet homo, inquit, vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. Sed planius quid hoc nomen postulet magnificis illis verbis exponit. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate nõ ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei per arma iustitiæ à dextris & à sinistris &c. Hæc & alia que requiruntur consummata virtutis opera in Dei ministris requiritur Paulus, eo solum nomine, vt exhibeant se in omnibus sicut Dei

Ep. 2. c. 4.

ministros. Ideo ad Timoth. scribens, & coram Deo & Christo Iesu testificans, vt prædicet verbum, instet oportune, importune, arguat, obsecret, increpet in omni patientia ac doctrina, vigilet, in omnibus laboret; Omnia breui complexurus subiicit: Opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto. tamquam omnia illa imperans, vt ministerij munus, & dignitas & Euangelizandi præsertim opus impleatur. Sacerdos.

1. Petri.

sap. 4.

trus: Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam ministrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiarum Dei. Si quis loquitur, quasi sermones Dei: Si quis ministrat, tamquam ex virtute quam administrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum.

Ad Eph. 4.

Rursum Paulus. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, in consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem Corporis Christi. Quanta ergo virtutis celsitudo postulat

latur in ijs, quorum officium est loqui sermones Dei? vt eos ita tractent, vt Dei sermones? quorum est Dei mysteria dispensare, vt pro dignitate dispensentur! quorum est consummare ac perficere Sanctos, & reddere omnem hominem non modo innocentem, sed etiam quantum fieri potest perfectum in Christo? quorum denique est ipsam Christi corpus edificare? Quod si ipsa Sacramentorum administratio vitam ab omni labe puram requirit; ministerium verbi diuini, cui omnia posthabebant Apostoli, poterit inter peccatorum sordes consistere? Maneat igitur summoperè conuenientem esse Christiano Oratori insignem in omni genere virtutem, ac propterea habeat ante oculos Christi exemplum, qui erat docens tanquam potestatem habens, non solum, quia Deus erat, sed etiam quia quod sermo ne prædicabat, representabat factus, & prius cepit facere quam docere: & liberè obmurmurantis Hebræis obiecit. Quis ex vobis arguet me de peccato? Proponat sibi etiam Paulum, qui se pugnare sic aiebat, non quasi aërem verberaret. Nā planè mali declamatoris oratio, nil nisi aërem, & aurem auditorum verberat, peruadere pectus vix potest. Sit talis, vt possit eum eodè Apostolo dicere, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Audiatur S. Bernardum. Si sapias, inquit, concham te exhibebis, & non canalem; hic siquidem pene simul & recipit, & refundit: illa vero donec impleatur expectat; & sic quod superabundat sine suo damno communicat: sciens maledictum, qui partem suam facit deteriorem. Et regius Propheta cum dixisset, Ecce enim veritatem dilexisti, incerta, & occulta sapientia tuæ manifestasti mihi: non tamen idcirco statim profilit ad concionandum, sed subiecit precationem, vt à peccatis liberetur, & impleatur virtutibus: tum demum etiam ad prædicandum se processurum profitetur. Spiritum, inquit, rectum innoua in visceribus meis, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me; & spiritu principali confirma me; atque tunc Docebo iniquos vias tuas: Neque erit irritus, sed plenus bonarum frugum labor, & impij, inquit, ad te conuertentur. quod argumentum sequentibus etiam versiculis profequitur. Hæc igitur ordinaria Dei prouidentia ratio est, & rerum natura consentanea. Si autem præter ordinem velit ipse, vel muti iumentum os aperire, vel linguam Balaami, quam ille impellebat ad maledicta, in benedictionem soluere, admiranda sunt: eoque tantū valent, vt si quis vitæ non bonæ aliquando in sancto hoc ministerio versetur, quod ad nos pertinet, cum Apostolo gaudatur

Exemplum
Christi, &
Pauli.

1. Cor. 9.

1. Corinth.
cap. 10.
Ser. 18. in
Cant.

Psal. 50.

Etiam per
Asinā Deus
potest loqui.

deamus, modo Christus annuncietur & populis necessaria institutio minus desit. Illos tamen præter iacturam maximi lucrari, quo se miseri sponte defraudant, dum tam pretiosas merces proijciunt, sine dubio pœnæ manent gravissimæ, quas supra indicauimus ob contumeliam, quam adeo sancto ministerio irrogant, & fructum animarum, quem impediunt: Ac timere debent, ne eueniat eis, quod in actis Apost. legitur euenisse Iudæis, qui adiurabant Dæmones per Iesum, quem Paulus prædicabat: quibus respondens spiritus nequam, dixit, Iesum noui, & Paulum scio. Vos autem qui estis? & insiliens homo in eos, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, inualuit contra eos, ita ut nudi, & vulnerati effugerent de domo illa. Videbantur vel ipsi dæmones pati indignitatem rei non posse, ut homines nulla virtute Christi, Paulique præditi, tamen vellent eis per eorum nomina insultare. Similia videntur facere, qui pro suggestu, Satanz ac peccatis insultant habentes in ore Sanctos & Iesum, & Deum, à quibus tamen vita sunt alieni. Qui dicunt, nec faciunt, similes cereo sunt, qui dum lucet alijs, se ipse consumit. Et ideo qui sunt eloquentes, nec rectè viuunt, magis miserandos affirmo, quam si eodono carerent: ut is magis miserationem commouet, qui pulchrum habet corpus, & fœdam animam, quam si corpus quoque fœdum haberet. Ut igitur concludam nostrum Oratorem etiam atque etiam moneo, ut auream planè Chrysof. sententiam diligenter notet, nec eam frustra dici patiatur. Bene viuendo, (ait) & bene docendo populum instruis quomodo debeat viuere, bene autem docendo, & male viuendo Deum instruis quomodo te debeat condemnare.

Recta intentio. Cap. IV.

Erga Deum
virtutes.

Satis docuimus Euangelicum Oratorem, virum esse debet virtutum omnium ornamentis egregie instructum: Virtutes iam non omnes, sed quasdam singillatim, quibus potissimum debet excellere videamus. meminisse autè semper oportet illum esse Dei ad saluandas animas instrumentum. At instrumenta ita debent comparari, ut conuenientia sint Agenti & effectui, & tam cum agente, quam cum ea re, in qua operantur, aptè iungantur. Quare noster Orator, cum sit mediatus inter Deum, & homines, & per virtutes præcipue utramque partem conuenienter aptetur, nonnullas prius, quas

quas Deum; tum alias, per quas respiciat homines, conside-
 remus. Ac primum præeat, & quasi ducat agmen, tanquam
 lumen, & oculus ceterarum, recta mens & intentio. Tum ini-
 tio prædicator, tum toto in progressu, & exitu sui laboris re-
 ctam intentionem diligentissime conseruet necesse est. Nam,
 quemadmodum vnum, idemque opus vna cum Deo molitur, ei
 ut administer, atque adiutor inferuiens; ita spectare idem,
 omnino, idemque habere propositum debet: ita legati, &
 eius, qui illum mittit ad opratum legationis exitum, opus
 est, consentiant voluntates. Sit igitur tanquam Aaron, de-
 ferens in fronte mentis semper auream laminam diuinæ cha-
 ritaris, in qua sit sanctissimum Dei nomen insculptum. Hoc
 habeat præ oculis mentis semper, hoc intueatur, vt Christum
 magnificet. & in cordibus auditorum imprimat, vt animas Deo
 lucretur, & spirituales reddat suos auditores; denique peccata
 ex orbe Terrarum exterminet. Nam Isaias clamat, hic est
 omnis fructus vt auferatur peccatum; Bernardus puritatem
 intentionis præcipue in duobus docet consistere: in quærenda
 Dei gloria, & vtilitate proximi, vt in omnibus actibus suis ni-
 hil Sacerdos quærat, nisi tantum Dei honorem, aut proximorū
 salutem, aut vtrumque magis: sicut duo maximè hoc in opere
 rectam peruertunt intentionem: inanis gloria ambitio, & lucri
 alicuius temporalis appetitus, vnde præstantissimi muneris to-
 ra administratio vitatur. Nam recte Greg. cum peruersa est
 ait, intentio, quæ præcedit, prauum est omne opus quod sequi-
 tur, quamuis esse rectum videatur: plane, si semel cor intentio-
 ne corrumpitur, sequentis actionis medietas & terminus ab
 hoste callido secure possidetur: quoniam totam arborem sibi
 fructus ferre conspiciat, quæ veneni dente in radice vulnerauit.]
 Habeat itaque Prædicator in ore illud Christi, Ego non quæ-
 ro gloriam meam, sed eius qui misit me, & Si ego gloriam meam
 quero, gloria mea nihil est. Cumque aliqua inanis gloriae ten-
 tatio eum quatit, repetat eadem verba, & addat, Si ita Chri-
 stus, quid ego? Habeat in ore, & in corde verba Diui Pauli,
 exhortatio nostra (ait) non de errore, neque de immunditia,
 neque in dolo, sed sicut probati sumus à Deo, vt crederetur
 nobis Euangelium, ita loquimur, non quasi hominibus placent-
 res, sed Deo, qui probat corda nostra. Neque enim aliquando
 fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione
 auaritiæ, Deus testis est, nec quærentes ab hominibus gloriam,
 neque à vobis, neque ab alijs.] Quid tam absurdum quam vi-

Qualis esse
debeat Con-
cionatoris in-
tentio.

Cap. 27.
Bernar.
Ep. 42.

l. 1. Dial.

Thom. 8.

1. Thess. 2.
Contra Ioan-
nem gloriam
in concio-
nando.

tia infectari per vitia? & imitari eorum Philosophorum vanita-
 tem, qui (vt ait Tullius) de contemnenda gloria libros scripse-
 runt, & in his ipsis gloriam proprii nominis quaesierunt? Caue-
 at ergo sibi tamquam à pessimo fure inani gloria, laudibus &
 applausu populi. Audi quid hac de re egregie doceat Chryso-
 st. Difficile est plane superare appetitum laudis, sed certum est eos,
 qui eius cupidi sunt, moestitia ac dolore affici, quoties non af-
 fequi contingat: vt qui appetunt opes, si in paupertatem inci-
 derint, moerore afficiuntur, & delitijs assueti tenuem victum,
 tolerare non possunt; ita qui laudum amore capti sunt, non so-
 lum cum iniuste vituperantur; sed etiam cum ab alijs assidue
 non laudantur, quasi fame quadam animum conficiunt, idque
 maxime si alios apud se laudari audierint. Qui vero cum lau-
 dum appetentia huiusmodi, in docendi certamen prodierit,
 quam multis illum doloribus obnoxium putas? certe neque
 mare vnquam potest vndis carere, neque illius animus curis
 atque angustia. Et addit hac in parte Chryso-
 st. optimum cõ-
 filium: Qui aliorum, inquit, docendorum prouinciam suscipit,
 nec de aliorum laudibus dependeat, neque ab ijs animum de-
 spondeat. Vbi fuse ostendit tam insignes quã mediocres in hac
 facultate homines, egere contemptu laudis: alioqui vel fructum
 amittet, vel officium deserent, vel in magnas animi curas inci-
 dent. Vide ibidem plura; quo loco etiam admonet, illud in-
 meditandis cõcionibus spectari debere, vt ille Deo Opt. Max.
 grata sint & accepta: Hoc vnum ait quisque sibi statuatur termi-
 num optimi illarum opificij, non autem plausus ac laudes.]
 Hier. l. 1. Hieron. in illud Prouerb. In plateis aquas tuas diuide, habeto
 in prou. eas solus, ne sint alieni participes tui. Hoc (ait) accidit,
 sap. 5. quando exterius late prædicationem fundimus, & tamen per
 eam laudes humanas minimè ambimus. Immundi autem spi-
 ritus, qui alieni dicuntur, tunc participes sunt Doctõris,
 eius mentem vel faustu elationis, vel alio vitio corrumpunt.]
 August. de August. & Gregorius super verba, Excute puluerem de pedi-
 Doct. Chr. bus: Quia (inquiunt) puluis inanis gloriae, pedibus prædica-
 l. 4. c. 15. torum frequenter adhæret, debet vtique Prædicator excutere
 Gregor. 2. puluerem de pedibus suis, ipsosque compunctionis aqua lauare,
 past. 1. c. 8. re, vt mundus sit totus, ne forte cum alijs prædicauerit, ipse
 reprobus fiat.
 Contra cupi- Neque cupiditas temporalium rerum debet eum vel tantu-
 ditatem reru lum mouere, cum verbum Dei ad celestia & æterna trahat ho-
 temporalium. mines, non ad terrena lucra, & proprius commoditates; cuius
 rei

rei vel leuissimum signum Concionatori plurimum obest, & fructum verbi Dei interuertit. Nec verò difficile est animaduertere cum ad ostentationem sui, vel aliquam lucri humani spem Concionator se conuertit: cum se ipsum magis, quam Christum prædicat: quod est adulterare verbum Dei, & sibi gloriam tribuere, quæ soli Deo conuenit: cum ipse vult potius prædicari, quam Dominum prædicare. Quod tantò magis vitio verti debet, quia in eo munere agit legatum pro Christo, vt supra ex Paulo monuimus. Quæ autem perfidia maior quàm si legatus missus à Principe, vt sponsam Domino suo procuret, eam sibi cum summa illius iniuria assumat. Quare August. ait: Secundum legem veterem debet Prædicator fratri defuncto, id est Christo, prolem generare, non sibi, & illius nomine vocare] Paulum imitetur sic alloquentem Corinthios: Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo, Vbi Theoph. Corinthios ait sponsæ loco posuit Paulus, se ipsum autem pronubi vice. Idem Theophil. & Chrysostr. docent, tales pronubos imitari debere famulum Abraham seruum fidelem, qui ingressus domum Rebecca, cum appositus esset ei cibus: Non comedam, ait, donec loquar sermones meos; In quæ verba glossa interlinearis ait, Non querit famulus, id est Concionator, quæ sua sunt: non vult metere carnalia, nisi prius seminauerit spiritualia: siquidem fidelis Concionator non concionatur vt comedat, sed comedit vt concionetur] Bernardus etiam: Quæris, inquit, quem dicam impurum? qui laudes requirit humanas, qui non ponit sine sumptu Euangelium: qui euangelizat, vt madducet, qui questum æstimat pietatem, qui non requirit fructum, sed datum] Et hos quidè vehementer arguit vox illa Balaam licet impijssimi Propheta: Si dederit mihi Balac domum suam plenam auro, non potero loqui aliud, quàm quod mihi præcepit Deus] Vtinam Christi Domini vocem audiamus dicentis, laxate retia vestra in capturam, scilicet animarum, non proprij fauoris, non dignitatis alicuius, non lucri terreni: & cum Petro dicamus, in verbo tuo laxabo rete. Vnde enim est quod aliquando totas etiam noctes aliqui studio vacant, conciones cum magno labore componunt, integras quadragesimas peragunt: & tamen laborantes nihil videntur capere, vix vnus animæ conuersionem referre possunt: nimirum quia non in verbo Christi, nec ad dexteram, sed ad sinistram nauigij laxant retia: aliud quàm animas quærun, se ipsos prædicant non Christum, eloquentiæ vanæ innituntur, voces arte compositas promunt,

F 4 sudant

1. 2. contra
 1. 2. contra
 1. 2. contra
 1. 2. contra

Famulum
 Abraham imi-
 temur.
 Gen. 6. 24.

Ser. 62. in
 Cant.

Num. 24.

Luca 5.

sudant quidem, sed inani labore se ipsos consumunt sine fructu animarum. Declamationes suas quasi telas aranearum texunt ad captandam auram, ac nomen: & saepe assidue istas muscas venantes ne istas quidem capiunt. Itaque prudens & spiritalis Orator, nisi velit laborum suorum fructus amittere, saepe suam intentionem examinet, saepe corrigat cum est opus cum studio. & paranda concioni animum admovent, oret Deum

Psal. 50.

cum Davide, Spiritum rectum in nova in visceribus meis: cum ad pulpitem accedit, quicquid est dicturus Deo offerat, dicens

Psal. 113.

Non nobis Domine non nobis, sed homini tuo da gloriam. Si aliqua inanis gloriae tentatio, vel sinistra intentio cordis sui foris pulset, cum zelo exclamet, Vade retro Sathana, Domine

Matth. 4.

num Deum tuum adorabis, & illi soli servies.

Amor erga Deum & Christum magnus.
Caput V.

1. Cor. 13

SAcerum hoc instrumentum, & adminiculum humanae salutis, nihil est quod aequè perficiat, Deoque habile reddat, quam Dei ipsius & Christi amor, sine quo omnis praedicatio vana est ac futilis. Egregie Paulus ut omnia: Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habuero factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens, inanius scilicet ac mortuum instrumentum. Docet D. Paulus sine charitate & amore, Dei concionatorem posse quidem exterius tinnire, sed ille sonus ipsi quidem concionatori nihil, auditoribus vero parum omnino proderit. Quamvis enim aliquantulum

Quam sit necessarius Amor in Deu.

delectari videantur sonitu, qui foris aures pulsat, intus tamen corda non accenduntur cum verba ex frigido pectore emanantia, non habeant vim ad ignem excitandum. Idem Paulus charitatem vocat radicem ac fundamentum omnium bonorum, cum ad Ephes. scribens dicit: In charitate radicati, & fundati. Hanc radicem Christianus Orator in corde suo si ad se figat, caetera facile & abunde ex ea oritura speret, quemadmodum ex vna radice tota pendet arbor. Solus quippe Deus amor ingenium acuit, industriam extimulat, solus inuenit, aggredditur, peragit. Est enim amor acutus, ingeniosus, accendit ipse idem excitat ignem, ex quo verba profuunt ignita, quae possint in cordibus auditorum & ipsa faces accendere. Obiurgat enim Spiritus sanctus linguarum ignearum specie in Apostolo descendit, diuini amoris eloquentiam ipsis largitur. siquidem elo-

eloquentiam linguis; Amorem igne voluit designare: & Christus Apostolis præcepit, ne discederent e cænaculo, nec evangelicæ prædicationi principium darent, quousque induerentur virtute ex alto: ipse enim Spiritus osium est, per quod qui non intrat, fur est & latro: ipse Amantibus dat latitudinem Cordis: Ipse facit eloquentes, quia non potest vnquam deesse amanti, quod dicat, suggerente amore sententias, & verba. Ex hoc amore nascitur zelus gloriæ Dei, qui concionatorem vrit, vt dicat cum Elia, cuius verba instar facis ignita erant: zelo zelatus sum super Domino Deo exercituum. Ex eodem charitas proximorum exsurget, quæ nihil aliud est, quàm omnes propter Deum diligere: vnde zelus salutis animarum amplius efferuescet. Denique si Dei adsit amor, pauca ex ijs, quæ ad boni Concionatoris partes, edendosque fructus requiruntur, desiderabit. Hic amor Dei necessarius est, vt semper recta in Deum intétione feratur, nec populari plausu evanescat. Hic ad tolerandas persequutiones præbebit vires, cum sciat illud Christi: Si me persequuti sunt, & vos persequentur. Et illud habeat ante oculos: Si de hoc mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, sed quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus. Sed diuinus Amor tale odium non horret, nec veritatem propter hoc tacet. Ex hoc eodem amore nascetur vis quædam in dicendo, & ardens eloquij efficacia. Si enim Rhetores volunt ijs affectibus debere suum Oratorem moueri, quos in alijs velit excitare; noster Concionator quomodo in alijs amorem Dei ingeneret, quo ipse destituitur? In hoc ergo Dei amore laboret, vt etiam eximius, & magnus euadat, & ad quamdam cum Deo familiaritatem perueniat; ita enim fiet, vt non mediocres, sed magnos fructus pariat. Vt enim plantæ, fructus non faciunt nisi creuerint & animalia non generant nisi in ætate adulta, ita, vt filios spirituales Deo generet, & Christum parturiat, & in ingeneret in cordibus; multum refert, vt in hoc amore Dei sit magnus:

Sed placet magis ad amorem Christi sermonem conuertere, & hunc Oratori nostro ante oculos ponere, nõ solum qua Deus sed etiam qua parte homo est. Hic Christi amor, si perfecte, enim concipiet Sacer Orator, maxime erit efficax, vt ipsum instrumentum auctori suo proxime, & conuenienter annectat. cum enim illa Christi sanctissima humanitas sit perfectissima vnitate Deo coniuncta; qui illum hominem singulari dilectione complectitur, non poterit cum ipso Deo non fieri vnum.

Quam-

Act. 1.

3. Reg. 6. 4.

1. 10. 1.

3. Regum cap. 19.

Thom. 15.

De Amore erga Christum.

1. Cor. 1.

Gal. 4.

Quamobrem arbitror, neque dignius fundamentū, neque fecundiorē radicem posse desiderari, quam sit amor Christi, qui quanto erit in concionatore feruentior, tāto is maiore dignitate munus suū administrabit. Etenim obscurum esse nō potest, quin omnium Christianarum dictionum primum ac maximū argumentum Christus esse debeat. Debemus enim cum Paulo dicere: Nos autem prædicamus Christum, Iudæis scandalum, gentibus stultitiam, nobis autem, id est his qui salui sunt, Dei virtutem ac Dei sapientiam: Et, quoniam non cognouit mūdus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Cum ergo Christianus Orator debeat semper Christum in ore, & concionibus habere, & id eniti, vt eius amorem in auditorum pectoribus ingeneret, oportet eum animo erga ipsum quā suauissime affectum esse. Si enim non habeat Christum in corde, vel non habeat in ore, quia ex abundantia cordis os loquitur; vel si fingere velit, in detestandam incidet hypocrisim: neque vnquam sermo fictus & artificiosus poterit esse efficax; verus enim non simulatus ignis incendit. & nemo, vt vulgari prouerbio dicitur, alteri dat quod ipse non habet.

Magna de
Christo existimatio.

Propterea studeat in se primo Christum formare, & tunc poterit vere cum Paulo dicere; Filioli, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Habeat Christum in intellectu, maximam de eo, vti par est, concipiendo existimationē, vtpote de vero & vnico filio Dei viui, in quo repositi sunt omnes thesauri sapientiæ, ac scientiæ Dei, & perfectissimo capite totius Ecclesiæ non solum militantis, sed & triumphantis. Cogitet hominem, & Deum sublatum super omnem principatum & potestatem, & super omne nomen, quod nominatur; cui data est omnis potestas in cælo & in terra, & cui flectitur omne genu; & alia quibus Sancti Pauli epistola plenæ sunt, quas in hunc finem & legere, & attente considerare vtilissimum est. Ex qua existimatione fiet, vt primum ipse omni honore ac laudibus eum colat & adoret. Deinde cum ad alios pro concione de eo verba faciet, cum quādam dicendi maiestate, ac magna reuerentia id præstabit, ita vt verba etiam corda penetrant auditorum, eosque ad idem faciendum permoueant. Præterea contendat enixis precibus à Deo impetrare, vt in animum suum tenerum ac singularem quemdam amorem infundat, quo feratur in Christum, tanquam in eum, qui modo singulari sit Deo dilectus filius; in quo pater vnice sibi complacet.

cet, in quo ut primogenito naturali agnoscit ac diligit omnes filios adoptionis: in eo inquam, qui omnis nostri boni fons, atque author est, cum non sit aliud nomen, in quo, oporteat, nos saluos fieri: & denique à quo, & cum quo, & in quo, & per quem sunt omnia. Ex hoc amore id consequetur Christi amator, ut si fieri possit, omnes gentes, ac totum mundum cupiat ad eius amorem pertrahere: tum ut habeat tanto plures ad eum amandum, colendumque auditores ac socios: tum quia, hoc illi obsequium, hoc donum esse gratissimum nouit: atque adeo nihil magis in optatis habebit, quam animas in suis concionibus Christo parere, ad quas ille suo sanguine redimendas è cælo descendit in Terras. Et sane hic dignus est prædicare Christum, & pro Christo legatione fungi, ac Euangelium Christi populis promulgare, qui aliquo modo saltem cupiat possesse cum D. Petro dicere: Tu scis Domine, quia amo te, & animam meam pro te ponam. Debet vero pius Orator sic animo instructus, ac tali amoris igne succensus, sæpissimè de Christo in suis concionibus agere, de eius maiestate, perfectionibus, amore, beneficijs in nos collatis; de illius dictis, factis, mysterijs, virtutibus sermones frequenter instituere, maximè vero de illius passione & morte: in qua maior sapientia splendet, & charitas ardet, ut possit eadem cum Paulo verba usurpare, Non iudicauit me scire aliquid, inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Ad hunc autem effectum animi tam preciosum in se primum, postea in alijs ingenerandum, eximium ac singulare quoddam, uti modo significauit, præbebit exemplum, & adiumentum Paulus, cuius verba ex ardentissima eius cordis fornace erumpentia singulos inflammabunt, eruntque fontes vberissimi quibus hortulos nostros irrigemus. Theauri sane pretiosissimi, unde aureas sententias depromamus: quarum nos aliquas in ultimo huius primæ partis capite subijciemus. Denique illud omnino sibi persuadeat noster Orator, nulla re magis suas conciones vtilis futuras, quam si Christum sepe proponat, Christum prædicet, Christum inculcet, & quasi quotidianum panem semper cum alijs cibis mensæ Euangelicæ apponat. Cuius rei sit mihi locuples testis magnus Prædicator, & clarissimi Ordinis Prædicatorum primus author Dominicus, cui post multas Tolosæ habitas conciones, conuerenti coram Deo de exiguo earum fructu, Beatissima Dei Genitrix assistit, quæ Sanctum virum blande consolata admonuit, ut filij sui mysteria in concionibus tractaret quàm sæpissime,

Thom. 13.

1. Cor. 2.

Exemplum
Amoris Christi
Pauli.S. Dominici
exemplum.

pissimè, inde futurum, vt magnum singuli fructum exerceperet. Quod etiã confirmare possem experimento aliquorũ, qui nostra xtate, cum maiori animarum beneficio in hoc munere laborarunt; in quorum numero habuit Hispania magistrum Ioannem Auilam, qui cum esset ipse singulari modo in Christum animatus, maximè ad mysterium incarnati Verbi, & Sacratissime Eucharistia, dum Christum, sepe auribus & cordibus inculcat, messem animarum fecit vberriam. Concludant hoc caput

Serm. 15. B. Bernardi verba. Qui perfectam habet charitatem, prædicet, in Cant. in fructificet, innouet signa, immutet mirabilia, quia non est que sine se immisceat vanitas, vbi totum occupat charitas.

Spiritus orationis & contemplationis. Cap. VI.

A Moris Diuini fomes ac nutrimentum oratio & contemplatio est, cuius spiritus in Ecclesiastico Oratore vigere plurimum debet. Multa sunt quæ hoc clarissimè docent humana ac diuina testimonia, multæque rationes. Nos vero orationi & ministerio verbi instantes erimus, dixerunt Apostoli. Vbi oratio ante prædicationem rectissimè constituitur, tamquam ea quæ hierarchicam hanc debeat actionem dirigere, & sine qua mutila ac sterilis foret. Nec solum docent orationi vacandum, sed cum instantia orandum, quod à Christo ipsi didicerant, qui cum dies in populis erudiendis posuisset, noctes

Probatur auctoritatem Patrum.

August. l. 4. de Doct. Chr. cap. 15. Ser. 57. in Cant.

Ep. 201. Orat. 27. In Maximum.

in Dei oratione ducebat. Sed audiamus Sanctos Patres: Augustinus, munus suum, ait, vt præstet magis pietate orationum opus est, quam Oratoris facultate, vt orando pro se, & pro illis, quos est allocuturus sit orator, antequam dicat.] Diuus Bernardus in illa tria verba. Amica mea, columba mea, formosa mea, Habes, inquit, tria hæc prædicationem, orationem, contemplationem, in tribus designata vocabulis. Etenim merito amica dicitur, quæ sponsi lucra studiosè ac fideliter prædicando, consulendo, ministrando conquirat; merito columba, quæ nihilominus pro suis delictis in oratione gemens, & supplicans, diuinam sibi non cessat conciliare misericordiam; merito quoque formosa, quæ cœlesti desiderio fulgens supernæ contemplationis decore se induit] & concludit, qui huiusmodi est, placens Deo, cautus sibi, vtilis suis erit.] Idem, nunc inuenit, ait, tria hæc Verbum, exemplum, oratio, maior autem horum est oratio, ea namque operi & voci gratiam, & efficaciam promeretur. Greg. etiam Nazian. Christus, inquit, actio-

actiones multitudini, hominumque frequentia; ita preces quieti, locisque ab hominum commertio fere tribuebat, quid per hoc fanciens, ac velut lege lata statuens? nempè nobis quoque nonnihil quiescendum esse, vt animo minimè turbato, cum Deo versetur, mentemque à rebus vagis, & incertis paulum reducamus. Neque enim ille secessione opus habebat, verù vt & actionis, & sublimioris occupationis tempus esse discernemus. Alter similiter Gregorius consonat dicens: Humani generis redemptor per diem miracula hominibus exhibebat, & ad orationis studium in nocte pernoctabat, vt perfectis prædicatoribus innueret, quatenus nec actiuam vitam amore speculationis deserant, nec contemplationis gaudia operationis nimietate penitus cõtemnant: sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Hoc ipsum exemplo D. Pauli admonet nos S. Maximinus: Paulus, inquit, vltra humana raptus in tertium cœlum, secreta cœlestia cognouit, vt Ecclesiarum futurus Doctor inter Angelos disceret, quod inter homines prædicaret. Sibi omnino Concionator dicta putet, & sibi vt maximè conuenientia & propria applicet. quæ dicuntur ab Ecclesiastico: Iustus cor suum tradet ad vigilandum diluculo, aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur; Quia omnis sapientia à Domino Deo est, quam ipse in oratione poscenti dat, vt D. Iacobus testatur: Si quis indiget sapientia, postulet à Deo. Orator, autem Christianus maximè indiget, sibi primum, deinde alios quos docturus est. Non est autem aliud tradere cor ad vigilandum, quam toto pectore in hoc vnum incumbere: & aperire os est desiderium suum promere: & pro delictis suis debet deprecari, sciens, quia in maleuolam animam non introibit sapientia, subdit autem idem sapiens: Si Dominus magnus voluerit, nempè ex cuius nutu, & voluntate pendet sapientia; spiritu intelligentiæ replebit illum, & ipse tamquam imbres emittet eloquia sapientiæ suæ, scilicet concionibus ad populū habitis, & fructus hinc sequetur magnus, qui tum ad concionatorem pertinebit, quia sic ipse in oratione confitebitur Domino, laudans eum pro magnificè acceptis beneficijs, & ipse diriget consilium, & disciplinam, tum ad alios, ad quos verba facit: Palam faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur.

Quid autem sit, quod orandi studium tantoperè Ecclesiastici Magistri officio sit annexum, facili negotio quis aduertere poterit,

l. 6. Mor.
cap. 17.

De SS. Pe
tro et Pau
lo. Ho. 1.

Explica
tur locus
Eccles. 39.

Iac. 1.

Probatur idē
rationibus.

- Prima ratio poterit, si allatis testimonijs rationes adiungamus. Primò constat officium concionandi pertinere ad vitam Actiuam, non ad illam quidem puram, sed ad eam, quæ ex contemplatiua nascitur, quam potes mixtam dicere, cuiusmodi vita Christi & Apostolorum fuit, & qualis est Episcoporum omnium, ac multorum Religiosorum: quam digniorem esse contemplatiua pura, certo constat, & D. Thomas ostendit. Quocirca qui se totos ita dedunt actioni, ac prædicationi, vt langueat in eis orationis spiritus, hi planè non sequantur eam vitæ rationem, quæ sui instituti genus exigit, sed degenerat in his Actio, cum non inde oriatur, vnde eam oriri oportuit. Secundò, cum officium concionatoris requirat tã multas virtutes, vt cum fructu fiat, & multiplicem spiritum charitatis, humilitatis, mäsuetudinis, patientiæ, paupertatis, simplicitatis, deuotionis, zeli & animarum, & totius Christianæ perfectionis; quis speret se idoneum operarium futurum, nisi per assiduam orationem sit Deo coniunctus, à quo bonum omne manat? Præterea cum hoc munus permultas difficultates habeat coniunctas, si quis credat sine spiritu orationis, & deuotionis has posse superari, perinde est, ac si quis sine nauigio velit se mari committere. Quarto per orationem maxime Deum communicare sapientiam constat, vt ex loco iam citato ecclesiastici, & cap. vlt. patet. Et confirmant Salomonis verba, inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ; Et D. Iacobus satis aperte monet: Si quis indiget sapientia postulet à Deo: Hac autem in concionibus indigere nostrum Oratorè satis est manifestum, vt prius ipse à Deo illustratus spiritu sapientiæ, ac intellectus, possit alios illustrare. Quintò necessarius est hic orationis spiritus ad imperandum à Deo auxilium, quo prudenter, & cum decore exerceat partes suas in concione, in qua tam multa sunt dicenda, & adeò difficilia. Requiritur magna attentio, magnus feruor, & spiritus in dicendo, vt nisi Dei opè oratione sibi conciliet, præstoque habeat, facile sit errare, facilius turbari, facillimum aliquod verbum emittere, quod cuiuspiam animum offendat eodemque orationis spiritu fiet, vt nihil quod sit dicendum taceat, nihil quod sit tacendum dicat, præsertim cum non sumus sufficientes cogitare quicquam ex nobis, nedum dicere, & nemo possit dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto. Præclare S. August. hanc explicat causam: Cum enim (inquit) de vnaquaque re, quæ secundum fidem, dilectionemque tractanda sunt, multa sint, quæ dicantur, & multi modi quibus dicantur

Prima ratio poterit, si allatis testimonijs rationes adiungamus. Primò constat officium concionandi pertinere ad vitam Actiuam, non ad illam quidem puram, sed ad eam, quæ ex contemplatiua nascitur, quam potes mixtam dicere, cuiusmodi vita Christi & Apostolorum fuit, & qualis est Episcoporum omnium, ac multorum Religiosorum: quam digniorem esse contemplatiua pura, certo constat, & D. Thomas ostendit. Quocirca qui se totos ita dedunt actioni, ac prædicationi, vt langueat in eis orationis spiritus, hi planè non sequantur eam vitæ rationem, quæ sui instituti genus exigit, sed degenerat in his Actio, cum non inde oriatur, vnde eam oriri oportuit. Secundò, cum officium concionatoris requirat tã multas virtutes, vt cum fructu fiat, & multiplicem spiritum charitatis, humilitatis, mäsuetudinis, patientiæ, paupertatis, simplicitatis, deuotionis, zeli & animarum, & totius Christianæ perfectionis; quis speret se idoneum operarium futurum, nisi per assiduam orationem sit Deo coniunctus, à quo bonum omne manat? Præterea cum hoc munus permultas difficultates habeat coniunctas, si quis credat sine spiritu orationis, & deuotionis has posse superari, perinde est, ac si quis sine nauigio velit se mari committere. Quarto per orationem maxime Deum communicare sapientiam constat, vt ex loco iam citato ecclesiastici, & cap. vlt. patet. Et confirmant Salomonis verba, inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ; Et D. Iacobus satis aperte monet: Si quis indiget sapientia postulet à Deo: Hac autem in concionibus indigere nostrum Oratorè satis est manifestum, vt prius ipse à Deo illustratus spiritu sapientiæ, ac intellectus, possit alios illustrare. Quintò necessarius est hic orationis spiritus ad imperandum à Deo auxilium, quo prudenter, & cum decore exerceat partes suas in concione, in qua tam multa sunt dicenda, & adeò difficilia. Requiritur magna attentio, magnus feruor, & spiritus in dicendo, vt nisi Dei opè oratione sibi conciliet, præstoque habeat, facile sit errare, facilius turbari, facillimum aliquod verbum emittere, quod cuiuspiam animum offendat eodemque orationis spiritu fiet, vt nihil quod sit dicendum taceat, nihil quod sit tacendum dicat, præsertim cum non sumus sufficientes cogitare quicquam ex nobis, nedum dicere, & nemo possit dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto. Præclare S. August. hanc explicat causam: Cum enim (inquit) de vnaquaque re, quæ secundum fidem, dilectionemque tractanda sunt, multa sint, quæ dicantur, & multi modi quibus dicantur

2.2.9.188.
art. 6.

Secunda ratio ex virtutibus multis necessarijs oratori.

Tertia ratio ex difficultatibus.

Quarta ratio ad impetrandam sapientiã.
Sap. 7.
Vide c. 8.
c. 9. s. 1.

Quinta ratio ad obtinendum auxilium.

1.4. de Doc.
8. c. 15.

gantur ab eis , qui hæc sciunt ; quis nouit , quod ad præsens
tempus vel nobis dicere , vel per nos expediat audiri , nisi qui
corda omnium videt , & quis facit , vt quod oportet , & quæ-
admodum oportet dicatur à nobis , nisi in cuius manu sunt , &
nos , & sermones nostri ?] Sextò , valet oratio , & debet præire
ad obtinendam gratiam efficiendi fructus spirituales in animis
auditorum . Qua in re debet orator noster Paulum imitari ,
tum orando pro his , qui verbum Dei audiunt , sicut ille de se
non semel testatur sine intermissione orasse , tum aliorum ora-
tiones pro se postulando , vt idem facit scribens ad Theffalon.
Coloss.Ephes.Adde quod ad Contemplationem propriè , atque
Meditationem pertinet , ex his ipsis diuinæ eloquentiæ , quam
optamus , vim atque adeò vitam , spiritumque pendere . Nam
cum tota Eloquètia fermè sit in inuentione , eloquutione , actio-
ne ; Contemplatio , ac meditatio animum quodammodo sagi-
nant , latificant , & fecundant ingenium , affectum mollem , ac
tenerum fingunt . eiusque deuotionis , quæ sensibilis dicitur ,
succum , & quasi pinguedinem alunt , vt Concionatori ita affe-
cto numquam deesse possit sylua ingens , & sententiarum ma-
gnificarum , & verborum optimorum , Nec deinde in actione
ardor , atque commotio , vnde facilè sit auditores ; quocumque
opus est , conuertere . Contra vero vbi deest Denotio , vltusque
meditationis , quantumcumque adhibeatur artis , erit oratio
languida , frigida , exanimis , demum facta , non nata , picta , non
viua ; aurium ludibrium , non animorum tormentum . Has ra-
tiones optimè illustrabunt , & confirmabunt verba Bernardi ,
vbi decernit ; Hoc esse vitæ spiritualis fundamentum , non totū
se , nec semper dare actioni , sed considerationi aliquid reser-
uare . Audiamus ipsum : Si quod viuus (inquit) & sapiens , totum
das actioni , considerationi nihil : laudo te ? in hoc non laudo ,
puto quod . & nemo , qui à Salomone audierit , qui minoratur
actu percipiet sapientiam . Addit : Si totus vis esse omnium per
actionem , instar illius qui dicit , Omnibus omnia factus sum ;
Esto & tuus , nam & tu homo es : in sinu tuo in quo omnes re-
cipis , te ipsum etiam collige : omnes habent te , esto & tu ex
habentibus vnus . Vt quid solus fraudaris munere tui ? quid
prodest si vnuerfos lucreris , te ipsum perdas ? Vt quæquo spi-
ritus vadens (per actionem) & non rediens (per consideratio-
nem) sapientibus , & insipientibus debitor es , & soli negas te
tibi ? Omnes de fonte bibunt , pectore tuo , & tu seorsum sitiens
stabis ? Si maledictus qui partem suam facit deteriorem , quid
ille,

Sexta ratio
ad gratiam
fructus .

Septima ra-
tio ad seruo-
rem .

l. i. de Cōf.
ad Eug.

1. Cor. 9.

ille, qui se penitus reddit expertem? Vtere te quoque inter multos. aut post multos.] Quo loco si placet, etiam legere potes maxima detrimenta, quæ ex considerationis defectu manant, & multa in eius Encomium, inter alia hæc dicit: Ipsa consideratio primum quidem fontem suum, id est mentem, à quo oritur, purificat, deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, cõponit mores, vitam honestat, & ordinat, diuinarum pariter & humanarum rerum scientiam confert.]

Quem modum tenere debeat, vt orationi sit deditus.

Cap. VII.

Oratio ordinaria.

Orationes iaculatoriæ.

Præcedat oratio cum paraturus est concionem.

Exercitiorum spiritualium vsus.

Sed fortassè quis huius præcepti agnoscens quanta sit necessitas, scire cupiat, quam viam tenere, quem obseruare modum debeat, vt eorum de numero sit, qui cum Apostolis dicere possit, Nos autem orationi, & ministerio verbi instantes erimus; denique quid hæc orationis instantia; perpetua concionum comes à Concionatore postulat? Respondeo, vt habeat quotidie certum tempus, quo segregatus ab alijs curis, ad pedes Domini sedeat cum Magdalena, vbi audiat à Christo que in suum vsu conuertat, & quæ suo tempore Martha personam agens, communicet cum alijs: & erit hæc ordinaria Oratio. Secundo; Sed præter hanc toto die rebus etiam, quas agit, orationes extraordinarias intermiscet, siue studijs vacet, siue mensæ accumbat, siue deambulet, siue ministret alijs. Sic expouunt, permulti illud Christi, oportet semper orare, & nunquam deficere. Quod fiet, si etiam recitet horas diuini officij cum deuota cordis attentione, & quas vocant iaculatorias orationes frequenter adhibeat, ita nõ difficile erit, id quod est Abraham dictum, seruare. Ambula coram me, & esto perfectus. Tertio, etiam per orationem se disponet, cum est concionem paraturus, & cum est proxima concionandi hora: sed hanc admodum alibi commodius explicabo.

Quarto, vehementer etiam Concionatoribus author sum omnibus, vt saltem semel in anno tempus aliquod eligant, quod commentationibus rerum spiritualium totum occupent, & intelligant ita inseruiendum per occupationem esse aliorum salutem, vt tamen nõ sinant se adeo distrahi, vt non sibi ipsis vacent per quietem. Redemptor noster, (ait Greg.) planè sic vult nos querere salutem alienam, vt non negligamus nostram, & vult Prædicatores suos ad horam ab aliorum sollicita intentione quietoscere,

scere, vt sibi ipsis per quietem valeant melius providere. Quid prodest, ait Christus, homini, si vniuersum mundum lucretur, anima vero suæ detrimētum patiatur! Sic exponit Greg. illud Cant: Mel, & lac sub lingua eius. Bonus cōcionator nō solum habet mel in lingua, dum diuinarum rerum dulcedinem prædicat, sed etiam sub lingua quia internam dulcedinem assidue secum portat: dum enim terrena abijcit, dum vitiōrum amaritudinem respicit, in interioribus sensibus sapientiæ dulcedine se pascit, qua robor colligit, vt ad æterna gradiens in labore viæ lassescere non possit.] Proinde vtile erit operario Evangelico, aliquando locum à turba, & conuersatione semotum petere, vt sese meditationibus spiritualibus dedat; quæ res nō ipsi tantum proderit, quod tamen vnum magni momenti est; sed auditoribus præterea suis cum maiori fructu aperiet, quæ Dominus Deus in secreto cordis sibi communicauerit. Hoc est piscatores imitari, qui post piscationis laborem, reficiendis rebus vacant, & Solis radijs ad exsiccandum exponunt: ita tuas conciones, ac te ipsum æterni Solis obijcias radijs, quibus incendantur simul, & ab omni vanitatis, & cupiditatis humore siccati possint. Igitur quicumque in hoc munere versatur, nunquam separet orationem à concione, præcedat illa, sequatur hæc, & quæ Deus coniunxit, non separet homo: Habeat præ oculis semper illud Apostolicum, quod placet repetere, vt sape Prædicator & ipse apud se reputet: Nos autem orationi, & ministerio verbi instantes erimus: Et intelligat eandem sibi curam in oratione, quam in concione ponendam, imo maiorem, & planè persuasum habeat, tunc concionem efficacem futuram, & cum fructu, cum ex orationis deuotæ spiritu effundetur. Quoniam verò res tanti momenti est, placet vltimo loco alijs Patrum allatis testimonijs, adijcere sententiam S. Chrysof. vt memoriæ insigatur. Is enim hæc habet verba, de quorum veritate si quis dubitet is neque Orationis dignitatem agnoscit, nec se eius studiosum, & amantem esse testatur. Cum, inquit, video quempiam non amantem orandi studium, neque huius rei feruida, vehementique cura teneri, contiūdō mihi palam est, eum nihil egregiæ dotis in animo possidere. Rursum vbi quem conspexero insatiabiliter adhaerentem cultui diuino, idque in summis damnis numerantem, si non continenter orauerit, coniecto talem omnis virtutis firmiter esse meditatorem, ac Dei amicum.

Matt. 16.
Cap. 6. 3.

Act. 6. 10.

Lib. 1. de
Ora: Deo.

G Fide

Fiducia in Deum. Cap. VIII.

.87. NaM
.7. a. nro

Q Vonia verò officium Concionatoris plurimas difficul-
tates admixtas habet, vt supra attigimus, quæ sæpè il-
lum minus audentem, ac timidum reddere possunt, operæ præ-
cium erit, vt actus fiducia in Deum frequenter exerceat, tum
maximè, quando difficile quippiam, & laboriosum occurret,
sincero animo suum Deo laborem, & ministerium offerendo,
Primo loco, vt docet Chrysoft. Oportet oratorem pugnare,
contra multos aduersarios veritatis, cuiusmodi sunt Gentiles,
Iudæi, Hæretici, & subdit. Iam quis enumerare queat domes-
ticorum nugas, atque contentiones, quæ etiam sudorem pa-
riunt Concionatori? Inter hos enumerat eos, qui ex curiosita-
tis studio à Concionatore ea doceri velint, quæ neque disci
possunt, neque vtilia sunt ijs, qui ea edocti fuerint, Alij diuino-
rum arcanorum causas postulant, & conantur metiri abyssum
illam magnam iudiciorum Dei, quæ inuestigari non debet, &
plures docet esse hos curiosos, paucos autem fidei, ac vitæ in-
structionis studiosos, & si Orator obstruxerit eiusmodi hominum
ora, tamen non effugere aliquando poterit inscitia notam.
Nulla verò alia ratione prouidebit, quàm si facultate in dicen-
do valeat ad moderandos animos.

Lib. 4. de
Sacer.
Difficultates
quæ se fidu-
ciæ opponit.
Quam diffici-
le sit Concio-
natorem om-
nibus place-
re.

Criminatio-
nes in Ora-
torem.
Lib. 5. de
Sac. 5.

Solet adhuc concionatoris animus sæpè turbari, & deijci ob
aliquas obortas hominum opiniones, & criminationes in eum
Qua de re placet etiam asserre, quæ idem hic diuinus Chryso-
stomus necessario monenda iudicauit. Ingens (ait) labor à
concionibus publicè ad populum habendis est; nam populus
non ita se accomodat ad concionantes, sicut solent discipuli
ad præceptores se accomodare, sed potius multos eorum se-
dere docet, vt sedent spectatores in theatris, & stadijs, vbi mul-
tudo in contraria scinditur, dum alius vni, alius alteri ap-
plaudit, alij ad gratiam, alij ad inuidiam dicenti aures accom-
modant, præsertim quod multi assuetas habent aures, non
ad vtilitatem, sed ad voluptatem potius audiant, vt faciunt quæ
de Tragædijs, aut de Citharædis iudicaturi sedent.] Rursum
infra: Oportet, inquit, sæpè contemnere criminationes & in-
tempestiuas insimulationes, liuorem, & inuidiam, neque præ-
ter modum vereri ac reformidare, neque rursus leuiter des-
picere conuenit, sed contendere, vt extinguas; etiamsi à ple-
beijs viris, & vilibus contorqueantur. Nam nulla res magis
famam

famam auget, seu bonam seu malam, quam vulgus incompositum, vt quod audire & eloqui temerè soleat, nulla prorsus veritatis habita ratione. Denique addit: Si quis ob populi dicta animo statim deijci ceperit, nã is nihil vnquam quod generosũ, admirandumque sit, parere poterit, siquidem mœstitia, itemque curã ac sollicitudines perpetuã, animi vim maximè possunt profernere.

Præter hæc contingit eundem Oratorem cõsternari animo, si quando in concione sibi ipse non satisfecerit, sit enim hoc ex Dei benignitate aliquando, vt sic elationi locus præcludatur. Sæpè id contigisse sumus experti, vt tunc aliquis magis alijs placuerit, cum sibi minus. Quod præclare docet Aug. Nolim ait, te moueri, eo quod sæpè tibi abiectum sermonem fastidiosumque habere visus es, fieri enim potest, vt ei què instruebas, non ita visus sit, sed quia tu aliquid melius audiri desiderabas, eo tibi quò dicebas, videtur indignum auribus aliorum. Nã & mihi propè semper sermo meus displicet, melioris enim audus sum. ¶ Et infra subdit, sed mihi, inquit, sæpè indicat eorum studium, qui me audire cupiunt, non ita esse frigidum eloquium meum, vt videtur mihi, mecumque ago sedulo, vt huic exhibendo ministerio non desim, in quo illos video benè accipere, quod exhibetur. Nec ita multo post addit: Si in pecunia corporali, quanto magis in spiritali hilarem datorem diligit Deus, sed hæc hilaritas vt adsit ad horam, eius est misericordia, qui ista præcipit.

Sæpe Orator sibi non satisfacit.

1. de Cath. iud. c. 2.

Constantia & perseuerantia. Cap. IX.

Debet etiam perseueranter animarum patronus, & animo constanti perdurare in ministerio, ad quod vocatus est, neque ab incepto desistere, etiamsi ipsi videatur modicus fructus colligi, sicut Beatus Chrysof. ait: Aquarum vena, etiamsi nullus veniat adaquatum, manant tamen, & fontes, quãuis hauriat nemo, scatebras emittunt. ¶ Et affert exemplum Hieremias, qui ob hanc ipsam causam se ab hoc munere subtrahere cogitabat, cum dixit, factus sum in derisum tota die, dixi, non loquar, nec nominabo nomen Domini: Sed quid passus sit hæc dicens, subdit: Et factus est in corde meo quasi ignis æstuans, claususque in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. In eã concione Chrysofomus multa plane digna, quæ ex abundantij illo fonte hauriantur affert, ad confirmandum concionatorẽ.

In cap. 16. Luca conc. 1. de Lazaro ro initio.

In eos, qui
animum de-
spondent eo
quod non ap-
pareat fru-
ctus.
Primo.
Secundo.
Tertio.
Quarto.
Quinto.

se animum in suo labore despondeat, contra eos qui dicunt, desine bene consulere, desine monere, nolunt te auscultare. Respondet fuse sed summa est hæc. Primo, quid ais homo? videlicet polliciti sumus nos vno die omnes rete capturos? Nam si decem tantum persuasi sint, si quinque, si vnus, nonne hoc nobis sufficit ad consolationem? Secundo, Imo pone, neminem nostris dictis persuasum, quanquam id fieri non possit, vt sermo in tam multis disseminatus, vacet omni fructu: sed pone ita esse, tamen non erit sermo sine fructu, cum illi ipsi, qui ad peccatum redeunt, haud tanta cum impudentia, audaciæ id faciant, obiurgatione nostra eis in memoriam redeunte, & tacita cogitatione erubescant. Hoc autem non simili impudentia peccata solita perpetrare; aliquid saltem est futura salutis indicium. Tertio, si non profuit sermo malis, tamen bonis in bonis propositis & consilijs confirmat; non erexi ægrotantem, attamen eos qui valent reddidi firmiores. Quarto hodie non persuasi, cras persuadere poterō; quod si minus cras, perendie, aut quarto ab hinc die, vt Piscator qui per totum diem vacua attraxit rete, sub noctem iam abire parans, capto, qui ipsum per totum sefellerat diem, pisce discedit. Quinto, in omnibus artibus vulgo homines, etiamsi crebrò frustrentur optatis, nec res ex voto succedant, tamen ad easdem redeunt, nec desistunt, vt apparet in agricola, negotiatore, nauclero, & tamen nostra ab his longe est diuersa conditio. Nā si illis non successit euentus, nullus aliunde existit fructus, qui lucrum interceptum, aut damnum acceptum, refarciat; At Concionator, etsi iactū semen auditor non recipiat, non minus accipiet præmij non auditus, quàm accepturus erat si alter obtemperasset. Nam vnusquisque (ait,) mercedem accipiet secundum proprium laborem, & non dicit secundum euentum lege eundem Chrysof. hom. 12. in Ioan. Tom. 3. de mercede concionatoris, etiam si fructus non fiat. Fac tu quod tuum est inquit Bernard. nam Deus quod suum est curabit; planta, riga, & tuas expleuisti partes, sanè incrementum vbi voluerit dabit Deus, vbi forte noluerit, tibi deperit nihil. Medici est medicamenta adhibere, non est in manu medici semper reletur vt æger; En plaga tibi incumbit, cura eam, curam exigeris, non curationem. Quamquam sapè etiam fructus concionum occultus est, & non peruenit plerumque ad aures concionatoris. Hæc cum ita sint (vt addit luculenter Chrysof.) debet constanter in suo munere Concionator persistere, nec vnquam de aliorum salute despera-

sperare secundum Pauli præceptum ad Timotheum, seruum Dei oportet mansuetum esse, ad omnes docibilem, corripientem eos, qui resistunt veritati, ne quâdo idest si forte det illis Deus penitentiam in agnitionem veritatis. Parentes ægrotantibus filijs, quamquam medicorum sententia desperatis, mæsti quidem, sed tamen seduli sunt, & omnia quæ possunt, ad supremum usque halitum admouent. Hoc nos quoque pro fratribus in animæ causa faciamus, quin eo accuratius, quo videtur mors ei æterna certius impendere.] Bone Deus, dæmon non cessat tentare viros sanctos, etsi non valde confidat se quidquam effecturum, vt patet in historia Iob. ego vero de fratris salute desperabo, & curam omnem abijciâ. Ante omnia sit nobis Christus exemplar ob oculos, qui cum omnium futurorum esset cōscius, tamen nunquam cessauit quod sui erat muneris præstare, etiam cum perfido & impijssimo Iuda, quem sciebat certissimè damnandum.

Hoc loco habenda sunt in promptu præclara monita B. Ignatij Loiola Societatis nostræ parentis, & Iacobi Laynis, qui primus post Ignatium Generalis Præpositus fuit; hic aiebat verum sanctum esse animo; Deum quarundam rerum velle studia, & conatus à nobis, quarum omnino vel nolit effectum, vel ab alijs velit, idque ex ipsis Dei verbis ad David docebat. Quod cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente tractans, veruntamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus. Ignatij autem consilium erat, in hac proximorum salute imitandam esse, ex vna parte Angelorum sedulitatem, & industriam, ex altera eorundem tranquillitatem si euentus non succedat è sententia.

Adijciam vltimo loco monitionem meo iudicio necessariam ijs, qui cum vident paucitatem auditorum ad concio es confluentium, cadunt animo, & omninò sese abijciunt; cauendum his est, ne si forte initio res minus succedat, propterea frigidius dicant, & concionem minore studio comparent; nam id esset inclinatum rem vrgere in præceptis, contra potius nitendū est. Nam sæpè illa perseverantia expugnat difficultates, & paulatim alijs atque alijs accedentibus, frequens fit auditorium. Certè maximi est meriti apud Deum ille fidelis labor, & argumentum satis manifestum, Concionatorem non plausus gratia, & placendi hominibus, sed obedientiæ, & Deo seruiendi studio munere illo perfungi.

Sed parua sunt quæ hæcenus dixi, ad maiora vocatur, qui

Optima consilia.

Auditorum paucitas non debet exanimare.

Orator sit paratus ad multa toleranda pro Christo.

pro Christo legatione fungitur, nempe ut sicut ipse pro Evangelica veritate mortem tam crudelem subiit, nos quoque nihil magis habeamus in votis, quam ut pro ipso, & pro Evangelio si opus sit, sanguinem fundamus. Sicut habemus tam multa, exempla, tam eorum, qui Christum præcesserunt, quam qui subsequuti sunt: Isaias post multas conciones habitas, in duas partes sectus, occubuit; Hieremias post carcerem & cathenas lapidibus obrutus; Ezechiel occiditur: Amos vecte per tempora transfixus, Micheas præcipitatus interijt: Quis ignorat Eliæ persecutiones, minas Eliseo intentatas? Sed hæc si cum nostris concionatoribus conferantur, minora videbuntur, quanta passi sunt omnes Apostoli, qui omnes post tot labores, post tot peregrinationes, post tam multas, & longas insectationes, atque infamias, Christo adiuncti sunt in cruce ac varijs tormentis? Longū esset enumerare innumerabiles prædicatorū acies pretiosa morte immolorū. Hæc sunt vera præmia bonorum Concionatorum, consignare sanguine Evangelii: hi fauores electis doctoribus à Christo exhibiti, nō autem populorū plausus, nō principum terrenorum gratia, nō populares honores ac dignitates. Vnde ea fortitudo concionatoris pectus armet, ut ad tormenta, & mortes paratum se præbeat. Sibi dictum putet à Deo, quod Hieremias dicitur: Ego dedi te hodiè in Civitate militatam, & in columnā ferream, & in murum æneum super omnē terrā. Et quod dicitur Ezechiel: Dedi faciem tuā valentiorē facieb eorum, & frontem tuam duriorē frontibus eorum, ut Adamantem, & ut Silicem dedi frontem tuam, ne timeas eos, neque metuas à facie eorum. Ad confirmandum autem Christianum Oratorem, ut cum magna constantia, & fiducia verbum Dei proponat, multum mihi valere videtur, si verbi Dei, quod prædicat, virtutem, ac dignitatem mente concipiat. Propterea Paulus dixit; Vilius est sermo Dei; Planè vius & animatus, eo quod à se habeat principium motus. Et addidit Paulus, & efficax: quia à se habet penetrandi virtutem. Propterea & Christus dixit esse semen, quia habet in se latentem vim ad fructum producendum; & David vocat eloquium ignitum, quia ut ferrum ignitum ad comburendum magnam vim habet, ita & sermo Dei cum spiritu prolatus. Itaque qui in hoc Dei verbo explanando est positus à Deo, confidat omnino in eodem, quod dabit verbum Evangelizantibus virtute multa. Concludat hoc caput generosus Chrysofomi spiritus qui hæc de se loquitur; Ego meo ipsius animo persuasi quoad spiraverō, & do-

Cap. 1.

Cap. 3.

Verbi Dei
virtus maxi-
ma.

Prædicandū,
ad mortem
vsque.

Concil. 1.
de Laz.

& donec Domino visum fuerit, nos in presenti vita versari, hoc implere ministerium siue quis attendat, siue non attendat, vt faciat ea quae praecipuntur, Haec de se, Ad alios vero: Nihil (inquit) aliud iubemur, quam apud mensarios deponere pecuniam, loquere, & admone: verum non audiuit; Tu nihilo secius habes paratam mercedem, ne desisteris prius quam persuadeas, donec spiritum afflaueris, terminus monendi sit obedientia monitionem tuam recipientis.

Charitas erga proximos . . . Cap. X.

SI adsint quae iam a nobis proposita sunt, Vitae sanctimonia, Recta intentio, Amor Dei, Orandi studium, Ad Deum fiducia: paratum habemus instrumentum, vt a diuina manu facile tractetur. sed vt bene etiam erga proximos accomodatū sit, quae mox sequentur plurimum iuuant, charitas imprimis, & amor erga fratres in Christo nostros, & filios; quoniam teste Greg. difficile est, vt quantumuis recta denunciatis is, qui non diligitur, libenter audiatur. Ideo est res magni momenti ad fructus pios ex Euangelica semente colligendos, vt seminator fidelis, non solum exterius significet, sed plane induat boni patris spiritualis, imo vero etiam pia matris, & indulgentis affectus in suos alumnos. Amor enim amorem conciliat, & quisque facillime suavis beneuoli dicta complectitur. Tamquam medicis corporum, sic & animarum, maiori quadam voluntate obedientia exhibetur, his quorum sincerus amor est cognitus. Dilatet igitur sinum charitatis, vt possit cum Paulo dicere: Testis mihi est Deus, quomodo cupiam vos omnes in visceribus Iesu Christi: & iterum; Filioli quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. Et illud: Nam si decem millia paedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Alibi infirmatur cum infirmis; vritur cum ijs qui scandalizantur. Et ad Corinth. Os nostrum patet ad vos, cor nostrum dilatatum est. Et ad Thessal. audi hanc matrem: Facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos. Ita desiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis, non solum Euangelium Dei, sed etiam animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis &c. Et ad Philip. fratres mei charissimi & amantissimi, gaudium meum, & corona mea. Iam vide, hic amor Apostoli quantum illi vicissim conciliauit amorem eorum, ad quos verba faciebat. Testimonium enim perhibeo vobis,

G 4 inquit,

Virtutes erga proximos.

2. par. pass. cap. 8.

Exemplum charitatis Pauli. Philip. 1. 2. Cor. 9.

Cap. 6. Cap. 2.

Cap. 4.

Gal. 4.
Cap. 20.

inquit, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi: & in Actis, cum Paulus discederet, procidentes osculabantur eum flentes, propterea quod dixerat, faciem eius non amplius visuros. Fructus autem ex hac mutua charitate erat illa admirabilis gentium conuersio, quod idem Apostolus significat ad Thesial. vbi cum commemorasset suum erga illos studium, subiicit de illorum profectu. Quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed sicut est verè verbum Dei. Et sane quid boni non proueniet ex hac mutua charitate, cuius & fons, & centrum est ipse Christus, qui quidem cum sit author omnis boni, ac forma, ut amorem suum explicet erga Synagogam, gallinæ se comparat, magnò cum affectu pullos suos congreganti sub alas.

1. Cap. 2.

Debemus ergo paterno affectu animas, non secus ac filios complecti, eas pie, ac sollicitè generando, ac genitas parturiendo, ut Paulus ait, editas educando, ornando, & ad omnem virtutis gradum euehendo. Non enim Patris solum est generare, sed ipsos genitos educare, & multos ferre labores, quos educatio habet adiunctos: ut parètes filiarum curam gerunt, quousque eam in matrimonium collocent. Nec parturitio est sine labore, ac dolore mulieris quæ parit. eodemque modo haud voce ludicra, ac fessa generantur filij spirituales, sed gemitibus multis, & precibus. Morientes etiam filios deplorare debet, qui Pater est, & non mercenarius solum ac pædagogus, & omnem adhibere curam ne pereant, ut possint dici filij lachrymarum. Et tamen debet simul cum lachrymis officio suo diligenter insistere. Nec dicat cum Aarone, quomodo poteram placere Domino in ceremonijs mente lugubri, quia hic lucus spiritualis excitat potius, quam impediatur concionantis feruorem.

Charitatis
munia quæ-
nam.

Gal. 4.

Denique debet talis ac tanta charitas in eo vigere ut emolumenta aliena & detrimenta, vitam ac mortem pro suis numerans, possit cum Paulo dicere: Viuimus si vos statis in Domino. Qui ergo eiusmodi est, & audietur æquo animo, & ad eum populi, ut filij charissimi confluent, & amabitur ut pater, & ita orationem suam temperabit, ut qui audit, etiam cum

Leuit. 10.

arguitur, agnoscat eum ex charitate loqui. Sic Greg. cornu Samuelis oleo plenum Prædicatori accommodat, quia cornu debet ferire peccatores acutè redarguendo, sed idè debet esse plenum oleo, quod tunc fit, cum Prædicatoris sublimitas non

Præferat alio-
rum comoda
suis.

1. Thess. 3.

habet

Lib. 1. Re.
6. 16.

habet asperitatem minarum, sed blandimenta fauorum. Idem exponens locum Iob; Nunquid parturientes cernas obseruasti? quare cur cernas potius Prædicatores vocet, quam cernas? Quia, inquit, illi verè doctores sunt, qui cum per rigorem disciplinæ patres sint, per pietatis viscera esse matres nouerunt, qui labores sanctæ conceptionis tolerant, & proferendos Deo filios intra uterum charitatis portant, in edenda enim prole plus matres laborant. Is debet spiritus esse, ea charitas Orationis Christiani erga suos Auditores, ut ex affectu interno cordis, & in visceribus Christi dicere queat, me, putate matrem vestrarum animarum esse, & ita vos velle componere, ut in vobis nec macula, nec ruga possit ante Tribunal æterni Iudicis apparere, animabus autem vestris, non solum ornamenta, sed etiam medicamenta prouidere desiderans, studeo diffusa confuere, conscissa sarcire, vulnerata curare, abluere sordida, reparare perditam, & ea quæ sunt integra spiritualibus margaritis ornare hanc doctrinam debet. Ber. matres vos, fouendo, patres corripiendo exhibeatis, cur morsus à serpente paruulus, fugit conscientiam Sacerdotis, ad quam eum magis oportuerat tanquam ad sinum recurrere matris? Huius admonitionis, quæ maximi est momenti, Concionator præsertim in arguendis peccatis meminisse debet. Hac virtute D. Dominicum præditum imprimis fuisse constat, qui interrogatus, quare ratione tot animas Christo lucrificeret, Respondit, se ea quæ prædicabat, in libello charitatis, & sancti Spiritus inuenire

Lib. 3. c. 9.

Sit Concionator ut mater.

Sup. Cant. Ser. 25.

Sup. Cant. Ser. 25.

Zelus salutis animarum. Cap. XI.

EX ea, quam supra diximus, erga Deum charitate, & ea, de qua proximè egimus, ad proximos habenda, oritur in Prædicatore feruens quidam zelus salutis animarum, quo inflammata ipsius oratio eorum, qui audient, animos & corda succedet, & fructus vberes reportabit. Hæc est Sartago ferrea, quam iussit Deus Ezechielem assumere, ac ponere tanquam murum ferreum inter se, & Ciuitatem. Per Sartaginem ait Greg. frixura, per ferrum vero fortitudo ostenditur. Quid autem ita magistri atque Doctoris mentem, quam zelus Domini frigit & excruciat? Hac nimirum frixura incensus Moyses orabat, aut parce huic populo, aut dele me de libro vitæ. Et ante omnes Christus Dominus, qui hoc zelo inflammatus, exinanivit semetipsum vsque ad mortem, pro animabus nostris saluandis,

Ezech. 4.

Lib. 1. in

Ezech.

Hom. 12.

Ezech. 32.

nandis, ut suo nos exemplo doceret, nullum subterfugere labo-
 rem, omnem iniuriam, omne priuatum incommodum salutis ani-
 mæ vnus posthabere: ut sicut ipse pro vna duntaxat anima, si
 opus fuisset, quod pro omnibus passus est, exsoluisset; ita nos
 omnium animas ex zelo iuuare conemur nulla facta animarum
 acceptatione, sicut est nulla distinctio. Zelus iste, de quo loqui-
 mur, est calculus ille ignitus de altari sumptus, quo vnus ex Se-
 raphim Isaiæ labia purgauit, quo, qui fuerit similiter accensus,
 efficaciter corda audientium inflāmbit. Nec ferè quicquam
 est, quod auditorem magis permoueat, quàm si aduertat, con-
 cionantem solo Dei amore & suæ salutis duci. Hoc zelo arma-
 tus & animatus Paulus dicebat: Optabam, anathema esse pro
 fratribus meis. & iterum: Quis scandalizatur & ego non vror?
 Et plane verissimum est illud Greg. Nullum Omnipotenti Deo
 maius sacrificiū offerri posse zelo animarum. Intelligat autem
 quilibet, zelum hunc à se ipso incipiendum esse ei, qui prius lu-
 cerna ardens sibi esse debet, quàm proximis sui ardoris ra-
 dios ac lucem communicet: ita ut quod in alijs sollicitè optat,
 in se ipso primum exequatur.

Rom. 9.

2. Cor. 11.

Hom. 12.

in Ezech.

Que nam ze-
 lum anima-
 rum excitet.

Consideratio
 peccatorū ex-
 citat zelum.

Ad hunc autem zelum excitandum plurimum confert si hæc
 apud se diligenter perpendat. Primo Dei maiestatem, ac bo-
 nitatem infinitam omni adoratione, & amore, ac veneratione
 dignissimam: vnde sequetur, ut vehementer animo angatur,
 quod talis tantusque Dominus à tam paucis colatur, & ame-
 tur; cuius rei concepta indignitate exclamabit, obstupescite
 cœli supet hoc. Secundo si sub aspectum mentis sibi subijciat,
 tot tantaque hominum flagitia, ac scelera totum per orbem
 terræ, non Ethnicorum modo, & Hæreticorum, sed etiam eo-
 rum qui Christiani, & Catholici nominantur; ex quorum in-
 fami & horrendo aspectu, considerans tam multas, & adeo gra-
 ues iniurias Deo irrogari, tantam animarum pereuntium fra-
 gem, non poterit non deplorare cæcitatē eorum, qui tantam
 calamitatem nec agnoscunt, nec dolent; nec poterit simul non
 excitari ad succurrendum quacunque re possit, ad vociferan-
 dum, ad circumueidendum, ad omnia demum tentanda, ut ma-
 lum adeo tetrum ac miserandum leuet. Quis enim si propheta-
 nari sacros calices, si venerandas Christi, aut Beatissimæ Vir-
 ginis imagines, impiè lacerari, ac proculcari videat, non exclā-
 met, non prohibere nefas conetur? quis fratri suo, vel patri in-
 vndis pereunti, manum non porrigat, vel à feris, aut latroni-
 bus circumsepto opem segniter ferat? Et nos Deum nostrum
 de spi-

despici; vna eius templa, quae sunt animae fidelium conspur-
cari: Nostros in Christo fratres in faucibus infernatu bestiaru
videbimus, & cessabimus? Tertio animaduertat, quod labo-
res subeant, & quanta sollicitudine angantur, tam multi in re-
rum cura mortalium. Quid non subeunt medici, vt perituris
corporibus breuem lucis vsuram prorogent? Nonne animaru
salus nobis tanto magis cura esse debet, quanto anima corpo-
ri praestat? quanto etiam merces aeterna Concionatori parata,
omnes superat caducos quaestus? Imo vero etiam cogitet, qua
multa patiuntur auari cumulandis intenti opibus, milites ina-
nis gloriae studio, ambitiosi in Principum aulis, honorum, ac di-
gnitatum, & videat, quid aequum sit facere nos, qui ad hoc mu-
nus adiuuandi animas vocati sumus, ad hanc tam nobilem
mercaturam, Dei militiam spiritualem, & aeternas dignitates
promerendas.

Quarto, Sed nihil magis ad zelum animarum incitare nos
poterit, quam si animo voluamus, Dei filium e caelo lapsim,
triginta tres annos laborasse, regnum Dei per vicis, & Ciui-
tates praedicasse, cum tanto zelo, & amore mortuum esse, om-
nia quae habebat eis dedisse: & corpus suum sanctissimum, &
aliorum sacramentorum medicinas, ac praesidia reliquisse.
Quid non pro eisdem animabus faciet, qui Christum Dominum
verè diligit, & eum tam liberalem, ac prodigum erga animas
fuisse cognoscit, non aliam ob causam nisi quia zelus domus
Domini comedit eum? Hac omnia si diligenter perpensa fuerint,
zelum in pectore boni Concionatoris magnum excitabunt, &
reddent eum strenuum, ardentem, sollicitum in procuranda
aliorum salute: & fiet similis animalibus quae describit Eze-
chiel, quae erant plena oculis ex omni parte, & omnibus mem-
bris; & ibant, & ambulabant, & non reuertebantur. Vnum ex
his sanctissimis animalibus, fuisse Seraphicum Franciscum co-
gnosces inter alia, ex his quae D. Bonauentura de eo refert.
Animas (ait) Christi Iesu sanguine pretioso redemptas, cum
cerneret inquinari aliqua sorde peccati, tanta miserationis te-
neritudine deplorabat, vt eas tamquam mater in Christo, quo-
tidie parturiret, & subdit, hanc in eo fuisse causam praecipuam
venerandi verbi Dei ministros, quod semè fratri suo defuncto,
Christo videlicet, pro peccatoribus crucifixo, per ipsorum con-
uersionem, & pia sollicitudine suscitent, & sollicita pietate gu-
bernent. Videat, tamen prudens Concionator, ne deceptus
eo zelo, qui non est secundum scientiam, fiat se rapi extra
limi-

Zelus Christi
domini pro
animabus.

Cap. 8. de
Vita San-
cti Franci-
sci.

Zelus qui non
est secundum
scientiam.

limites recte rationis: sine qua indiscretus zelus quorundam & ipsis valde noceat, & alijs plurimum obesse potest: de qua re suo loco plura dicemus.

Spiritus humilitatis. Cap. XII.

Cum Prædicationis officium per se satis illustre sit, atque externa facie speciosum, eo quod vnus coram tota concione loquatur tacentibus vniuersis, & solus tam multorum aures, etiam virorum grauium, & Doctorem, & Principum contineat; Ideoque non tantum laudibus hominum, sed quod est periculosius, assentatorum fallacissimis vocibus pateat, propterea in Concionatore veram cordis submissionem apprimè necessariam esse, quis non videt? quam tutissimum virtutum omnium thesaurum vocat Bas: custodem pudicitiae, & matrem patientiae

De constit. mon. c. 17.

De ord. vita.

Collat. 19. cap. 12.

Lib. 27. Mor. c. 27.

Serm. 7. de Epiph. Do mini.

In ps. 50.

Aug. de Doct. Chr. l. 2. cap. 6.

Lib. 5. hist. Eccles.

Aug. de Doct. Chr. l. 2. cap. 6.

Lib. 5. hist. Eccles.

Aug. de Doct. Chr. l. 2. cap. 6.

Lib. 5. hist. Eccles.

Aug. de Doct. Chr. l. 2. cap. 6.

Lib. 5. hist. Eccles.

Ber. totius spiritualis structure solidissimum fundamentum Casti-
Summa cura inquit Greg. prouidendum est, ne accepta fa-
pientia, cum ignorantiae tenebras illuminat, lumen humilita-
tis tollat: vt iam sapientia esse nequeat, quæ etsi virtute locu-
tionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obse-
rat.] Præclare S. Leo, Tota dilectissimi Christiane sapientia di-
sciplina, non in abundantia verbi, non in astutia disputandi, ne-
que in appetitu laudis, & gloria, sed in vera & voluntaria hu-
militate consistit: Quam Dominus Iesus Christus ab vtero
matris, vsque ad supplicium crucis, pro omni fortitudine &
elegit, & docuit.] itaque præmuniat sese facer Orator, & armet
frequenter contra elationem, arrogantiam, iactantiam: quæ
multo est perniciosior, cum in suggestu ipso oppugnat, & vincit.
Docet hoc periculum, Augustinus eaque re feliciores, qui au-
diunt, quam, qui loquuntur appellat; Qui enim, inquit, discit,
humilis est, qui autem docet laborat, vt non sit superbus: ne
malè placendi affectus, irrepat: ne Deo displiceat, qui vult
placere hominibus, magnus tremor est in docente, fratres
mei, magnus tremor est noster in his vocibus nostris, credite
cordi nostro, quod videre non potestis, scit ipse, qui pro-
pitius sit nobis, cum quanto sub illo tremore ad vos loqui-
mur.] Hunc tremorem studeat Concionator in animo fir-
miter custodire, qui adeo necessarius est, vt primum ad sapien-
tiam gradum idem Aug. illum faciat. De Origene scribit Ni-
cephorus, cum martiri subeundi amore incensum, incredibili
etiam iuuandi proximos cupiditate flagrantem, plurimos ac
maximos Christi causa suscepisse labores, quin etiam aperto
vitz

vite discrimini obiecit se, cum perfossis, ac perforatis con-
clauium parietibus; ex alijs ædibus, in alias ædes sese concio-
nabundus insereret; hic tamen sibi ipsi minus præcauens, vir-
tutique suæ nimium confidens, in multos errores miserimè
incidit, & de sua salute incertos nos, dubiosque reliquit. Itaque
qui stat, videat ne cadat.

Si quis autem signa maxima huius virtutis a me querat, vt
quisque de se ipso iudicium ferre possit, ex Alberto Magno hæc
consideret. Humilitas, inquit, vera & perfecta est, cum exhi-
bita gloria contemnitur, nec exhibenda appetitur. Verus hu-
milis semper timet ne sibi aliqua gloria exhibeatur, & cum
sibi exhibitâ fuerit, expanescens, medullitus contristatur. Ve-
rus humilis nunquam de aliqua gloria, vel gratiâ gloriatur,
nisi ex hoc audientibus confidentiam ad Deum præstare inten-
dat. Verus humilis, nec maiori, nec minori, nec æquali se com-
parat; imo nullum inferiorem se credit, nullum omnino sper-
nit, & se solum ex corde despicit, & ab omnibus despici feruē-
ter appetit, gaudetque cum despectus fuerit, talis nullam ti-
met contumeliam, quia nullam amat gloriam. Sed non est
hic locus multa de virtutibus disputandi. Illud potius videam-
us quemadmodum hic spiritus veræ humilitatis, tum Dei
causa, tum auditorū, tum ipsiusmet Concionatoris sit illi per-
necessarius, vt aptum fiat instrumentum ad suum munus ritè
obeundum.

Ac primum quidem, cum fructus concionis à Deo pendeat
magis, quam ab humana qualibet industria; satis patet plus il-
li à Deo concedi gratiæ, qui in spiritu humilitatis ei se offert,
qui nihil sibi arrogat, sed à Patre luminum quicquid boni est,
expectat; qui persuasum habet, vt ipse intelligat euulgetque
appositè, quæ dicturus est, non suæ sapientiæ, sed Dei clemen-
tiæ esse. Certa est Christi sententiâ apud Mattheum Confiteor
tibi Pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus,
& reuelasti ea paruulis: ita Pater, quia sic placitum est ante tei
Rursum vt cum spiritu spiritualia loquatur, non efficiet sine
Spiritus sancti opè: Sed super quem (ait idem Deus per Isaiã)
requiescet spiritus meus, nisi super humilem, ac tremientem
sermões meos? Mos est hic perpetuus Dei, infima, & contem-
ptibilia mundi eligere, vt confundat fortia, nempe vt offen-
dat se esse operis effectorem, cui facile sit saluare aequè in mul-
tis, atque in paucis: quique his aut illis vtatur adminiculis,
non quia indigeat, sed quia velit. Sicut muri Hierichontini tū-
barum

Originis ex-
plum formi-
dandum.

Signa humili-
tatis.
In Parad.
anima c. 2.

Probatur ra-
tionibus quæ
sit necessaria
Oratori hu-
militas.

Primo respe-
ctu Dei.

Cap. II.

Is. 66.

1. Cor. 1.

Reg. 17.

22: rindio
-imioi auq
-mubab

Exemplum
S. Francisci.

1.27. Mor.
cap. vii.
Iob 37.

Pena superbi
Concionato
ris.

1. Cor. 1.

Cap. 1. Rō.

Respectu au-
ditorum.

barum sonitu, non autem bombardarum, aut machinarum,
ictibus ceciderunt. Holofernes & Goliath; superbientes, ceteros
aspernabantur, & tamen eorum alter per manum mulieris
occisus, alter lapide, ac funda deiectus est: sed ut hæc, & alia
omittantur, in terrarum orbis, piscatorum, & scenofactoris
voce subactus est. Humilitas opis diuinæ efficacissima est con-
ciliatrix. Ipsi illi humilium exemplari clarissimo D. Francisco
obfuit aliquando concionem accuratius præparasse, ut experi-
mento disceret, quanta sapientia esset, nihil sibi tribuere, ni-
hilque confidere. Mirè hunc locū illustrant, quæ scribit S. Greg.
super illa verba Iob. Et non audebunt contèplari omnes,
qui sibi videntur esse sapientes. Vbi docet omnia Dei dona,
omnesque virtutes pessum ire, nisi adsit humilitas: unde fit,
inquit, ut accepta virtus, dum in vsu transitoria laudis assumi-
tur, quia vitio militat, virtus non sit. Bene ergo dicitur, non
audebunt contèplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes,
contèplari enim Dei sapientiam non possunt, qui sibi sapien-
tes videntur, quia tanto ab eius luce longe sunt, quanto apud
semetipsos humiles non sunt: quia in eorum mètib; dum tu-
mor elationis crescit, aciem contèplationis claudit, & unde
se lucere præ cæteris æstimant, inde se lumine veritatis priuāt.
Si igitur veraciter sapientes esse, atque ipsam sapientiam con-
templari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus, relin-
quamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem facultatē].
Est æquissima pœna superbi concionatoris, ut ne suæ quidem
sapientia compos sit, nec intelligat, quæ profert, sicut scriptum
est, Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum
reprobabo. Vbi sapiens? vbi Scriba? Talis fuit pœna Hebræo-
rum, qui nimium sibi ipsis confidentes, meritò a Deo derelicti
sunt, & exæcati. Talis illorum veterum, qui apud Ethnicos
appellabantur sapientes, de quibus Paulus ait: Quia cum co-
gnouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias
egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum
est inspiens cor eorum. Talis & nostri temporis hæreticorum,
inter quos Lutherus, non dubitat arrogantissimè profiteri, in
seipso esse Spiritum sanctum, quæmadmodum in Sanctis Eccle-
sia Doctoribus, quid autem mirum, si datus sit in reprobam
sensum, cum superbia hominem à Deo apostatate faciat?
Deinde auditorum causa necessariam esse hanc sui submis-
sionem dicebam. Natura enim ita comparati sumus, ut su-
giamus omnes arrogantes, ac tumidos, sicut contra facile con-
dimus

dimus his, qui submissè gerunt se, ac modèstè, vt certum sit superbos, non solum Deo esse odibiles, sed & hominibus. Nimirum libenter nemo contemnitur. Omnis autem superbia contumeliosa est: voluntque homines parere magistris non seruire: duci, non agi. Itaque nemo amice obediens aures præbet ijs, qui nimium sibi tribuunt, & tanquam superiores cum potestate imperium quoddam sibi in omnes arrogant. Contra vero nihil amabilius sincera animi submissione, præsertim in magnis viris, quos aliundè populus suspicit. Illam enim maiestatem suauissimo quasi colore aspergit ipsa hominis modestia; & excelsitatem, ac præstantiam, quasi ad planum, æqualitatemque, & usum inferiorum deducit. Idcirco caueant dicto, facto, aut indicio vilo præbere vilius contumaciæ signa, præsertim quando cum humilibus, ac pauperibus seu rusticanis hominibus agunt. Hi enim quo opportuniore contemptui sunt, eo pronius in eam partem signa interpretantur, & implacabilius offenduntur. Nec raro fit vt velleuissima significatio, qua se homines contemni, aut paruipendi suspicantur, multorum laborum fructum corruptat.

Adde tertio, & sui causa Concionatori hanc virtutem summè cordi esse debere, ne, si vanitati & arrogantia feruiat, quicquid poterat recipere mercedis, amittat; neque aliquid emolumentum apud Deum ex suis laboribus, ac vigilijs, studiisque reportet, sed inanem solum auram apud populum. Hoc Christus Phariseis crebrò, & serio inculcat: Omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus, & volunt vocari Rabbi, & amant salutationes in foro; contra quos iam est lata sententia. Amen dico vobis receperunt mercedem suam.

Tertio respectu ipsius Oratoris.

Matt. 23.

Humilitatem assequendi modus. Cap. XIII.

VT autem virtutem hanc tam illustrem noster ecclesiastes consequatur. Primo sapissimè eam, atque enixè a Deo petat. Secundo D. Paulum imitetur, qui sæpè repetebat, blasphemus fui; Non sum dignus vocari Apostolus, persecutus sum Ecclesiam Dei. nequaquam bona, quibus abundè erat cumulatus, ante se ponebat, sed præterita vitæ peccata. Idem faciat Concionator indignissimum se eo munere sentiens, vitia sua coram Deo consideret, attendat negligentias multas, quas in hac tam graui prouincia committit, & accuset, arguatque se ipsum. Tertio, nunquam suas actiones commendet, neque ab alijs

Primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto .

Monitio Beati Francisci.

alijs velit laudari, neque repetat aliquid, quod sibi placuerit inter concionandum. Quarto non quærat loca vbi sunt nobiliores, vel plures auditores, sed omnino permittat alijs hanc curam, & quod ad se pertinet, eligat potius pagos, quam amplas vrbes. Addam, & hoc loco verba B. Patris nostri Xaverij, quæ legi in quadam eius epistola ad Patrem Gasparem; Ad Christianam, inquit humilitatem comparandam cum in ceteris, tum in concionandi munere, caput est, Deo bonorum omnium fonti, quicquid inde fluat boni, acceptum referre; memor quicquid in concione pij, reſque expreſſeris, nequaquam esse tuum, sed ore tuo loquentis Dei. Nec quicquam tibi tribue præter delicta, ſocordiam, elationem, ingratumque animum in Deum, in populum in ſocios, quorum deprecatione, non tuo merito, talentum communicatum tibi est a Deo. Et ſubdit; Illud enim uero te meminisse velim, ac ſæpius animo repetere, multos concionatores apud inferos cruciari, qui plus habuerint vel copiar, vel leporis in dicendo, quam tu, pluresque a ſcelerata vita ad honeſtam, piamque traduxerint; & quod monſtri ſimile est, cum plurimis ſaluti fuerint, ipſi tamen miſerrime periere. Cur ita? nempe ob eam maxime cauſam, quia ab elatione, & arrogantia inſolentes, diuina bona non Deo retulerunt accepta, ſed vindicarunt ſibi, quocirca humana auidos laudis, vanaque ſui opinione inflatos, inſana gloriæ cupido præcipitem in locum prouexit, vnde in exitium ruerent ſempiternum. Proinde de ſe quiſque colligat, ſuisque conſulat rationibus.

Denique cõcludant hoc caput duo grauiffimi Patres Chryſoſt. & Auguſt. quorum ille multa contra inanem gloriã reſ media habet. Probat primum nil eſſe cupiditate inanem gloriã ac laudum peius, & ſubdit elegerim potius innumerorum barbarorum ſeruitutem, quam ſemel vnus inanem gloriã, neque enim captiuus, illi, ſuis talia præcipiunt, qualia ſubditis ſuis iſta iubendo mandat. Omnium, inquit, ſeruus eſto, animam contemnito, virtutem negligito, libertatem rideto, ſalutem tuam deſtruito, & ſi bonum quid feceris, non ad hoc facito, vt Deo placeas, ſed vt multis oſtentes, & coronam quæ benefacienti manet perdas. Quid quaſo poterit hiſce præceptis crudeliter fieri? Deinde addit, Quod malus planè ſit hic morbus, manifeſtum eſt, quomodo autem illum eſſugiamus, neceſſe erit, vt dicatur, maxime ſanè ſi tibi hoc potiſſimum perſuaſeris, nepe hunc morbum eſſe grauem, optimè iam correccionis initium feceris; tum enim ægrotus conſeſtim de medico cogitat, cuius ante

Hom. 17.
in Ep. ad
Rom.
Optima Do-
ctrina Chri-
ſoſtomi con-
tra Vanaglo-
riam.

ante omnia, primum agrotare se cogitauerit. Quod si & aliam
 viam, qua morbum hunc effugas, quaeris, respice ad Deum
 continuo, & ea quam ab illo expectas, gloria contentus sis.
 Si quando te morbus hic titillauerit, vt conferuis tuis, que
 recte facta gesseris, gloriando naires, rursus cogitans, quod
 nihil inde fructus, etiam cum dixeris, sis accepturus absurdam
 hanc concupiscentiam, extinguas animam tuam, in hunc modum
 immurmurans, Ecce tantum temporis parturiedo laborasti,
 vt que recte gesseras alijs inuulgares, & cum tantum tempe-
 rantia non haberes, vt silentium seruares, omnibus ea obtru-
 fisti, iam dic quaeso, quid utilitatis amplius inde caperis, nihil
 plane nisi extremum damnum, nimirum, quod irrita facta sunt
 omnia, que magno labore congefferas, post hoc, & illud per-
 pendas quod multorum sententia sit corrupta, corruptumque
 iudicium, imo non solum corruptum, sed & quod subito ma-
 cescat, nam etiam si ad horam admirentur, puncto tamen tem-
 poris vix preterito, omnium obliuiscuntur, quamquam etiam
 si manserit, multa tamen miseria fuerit, diuina illam, ista
 commutasse. Si vero mirum videtur, quod dico audi Christum
 idem exsententem, *Vae vobis*, (inquit) *qui benedixerint vobis*
 homines; Si enim cuius arti non quosuis, sed ipsos opifices
 indices requiris, quomodo virtutis probationem multis com-
 mittis, & non vni illi pre omnibus, qui cum omnia sciat, so-
 lus etiam vel exturbare vel coronare potest. Hoc itaque Chri-
 sti verbum inscribamus & parietibus, & ianuis, & menti, dica-
 musque continue nobis ipsis: *Vae nobis*, si quando laudauer-
 rint nos omnes homines, nam ipsi etiam laudatores te postre-
 mo, velut vapi honoris, preconijque, quod ab ipsis fit, stultem
 amantem vituperabunt. In lege totam hominiam, & pleraque
 inuenies similia ego quidam plura hic adscripsi, quod cum totus
 tus locus vere aureus sit, ipsa etiam pretiosa longitudo est,
 sed audiamus iam paucis Augustinum. Non aliam, inquit, ad-
 capeendam, & obtinendam veritatis viam munias, quam
 que iungita est ab illo, qui gressum nostrorum, verus Deus, &
 videt infirmitatem. Ea autem prima est humilitas, secunda
 humilitas, tertia humilitas. Sic fiet, vt illud *Anna implea-
 tur*; Sterilis peperit plurimos, & que multos habebat filios,
 infirmata est.

Luc. 6.

Ep. 56. ad
Dioscorum.

H 321

multis in bono dignisq; el. autoribus munitis. *Spiritus paupertatis.* Cap. XIV. sup. vltim.

Exemplum
Pauli.

Christus Dominus, siue Apostolos, siue septuaginta duos
discipulos ad euangelizandum missurus, post propositam
predicationis materiam paupertatis praeceptum maxime vide-
tur inculcasse, iubens etiam eosdem solo cibo, quicumque ap-
poneretur, esse contentos, Qui tamen priuilegio S. Pauli ma-
gnanima charitas renunciauit, cum ne vlli grauis esset, mani-
bus suis operaretur, vt plane admirandum sit, totius orbis
magistrum, qui ne baptizandi ministeriu incumberet,
quo impediatur ad predicationis ministeriu incumbere,
tam laboris operis, manu sua faciendi, vltro, ne cui molestus
esset, assumpsisset, cum tamen potius in eos, a quibus quippiam
accepisset, videretur beneficium collaturus. Tantum scilicet
intelligebat in Paupertate esse momenti, ad fructus predica-
tionis propagandos. Et sane cum totius sint vulgo homines in ha-
bendi cura, vix vllam in seruis Dei virtutem, aequè admirantur,
atque abstinentiam ab ijs rebus, quas ipsi vsque adeo desiderant.
Itaque tamquam Angelos, si fieri posset, oporteret conciona-
tores terrarum orbem peragrare, omnium rerum terrenarum
onere expeditos, vt tanto libentius audiretur, a populari, quã-
to clarius cernerent, non querere, ipsos, quae sua sunt, sed, quae si-
latis aeternae ipsorum. Illustris est ratiocinatio Bernardi, si Sacer-
dos pastor est (inquit) & populus oues, dignum est vt in nullo ap-
pareat ouibus pastor dissimilis? Si instar mei, qui ouis sum, pastor
meus, & ipse incurans graditur, vultum gerens, deorsum, & ter-
ra semper respiciens, & soli ventri, meae ieiunus, pabula quae
tans, in quo discernimur? Vt si uenerit lupus, non erit, qui pra-
uideat, qui occurrat, qui eripiat. Decet ne Pastorem more peccato-
rum, sensibus indubare corporeis, haerere in finis, inhiare terra-
nis, & non potius erectu stare vt homine, caelum mentè suspi-
re, quae sursum sunt querere, & sapere, non quae super tectis?
Exemplo nobis esse possunt, Tum plerique aliarum religionum
primiti sectatores, Tum nostrae Societatis antiqui Patres, qui
propterea tantum proficiebant initio, non quod singularè alii
quod dicendi genus afferrent, sed quod inter ceteras virtutes
illustria perfectissima paupertatis documenta praeberent, cum
Xenodochijs diuersantes, & emendicata stipe victitantes, quod
& in aliarum religionum principijs, aperte ex earum Chroni-
cis manifestum sit; ob hanc eandem edificationis causam, &
rerum

rerum terrenarum contemptum; Et hæc inter cæteras causa fuit N.B.P. Ignatio, cur nollet à suis, ne eleemosynas quidem pro concionibus cuiusvis generis accipi. Sed quid mirum, inter Christianos tantum esse authoritatis paupertati? Audi Senecam, & quidem Epicuri vocem laudantem, magnificentior, (mihî crede) sermo tuus, in grabato videbitur, & in panno; Non enim dicentur tantum illa, sed probabuntur. Ego certe aliter audio, quæ dicit Demetrius noster, cum illum vidi nudum, quanto minus quam stramentis incubantem: tunc enim non præceptor veri, sed testis est.]

Verum quia non eadem est omnibus Euangelij præconibus pars virium, & valetudinis firmitas, & alia alijs necessaria subsidia sunt, vnusquisque tamen suspectus sibi sit, & studeat erga spiritum paupertatis, propensionem habere, ac sibi persuadeat, si superuacua commoda reciduntur, reuera per pauca satis esse naturæ, quæ paucis contenta viuit: & omnino credat, Apostolica, & Euangelicæ prædicationi, paupertatem, claræ, & familiarem esse debere; vt mirum non sit, si multi interdum quamuis magno labore, non multum proficiant, cum iam soli laborent, Christo operis huius authori non ritè conueni. Sit ergo Euangelicus Prædicator, ea contentus simplicitate victus & indumentorum, quam Apostolici muneris conditio postulat. Religiosi nihil inter suos singulare velint; nihil aut in sbris, aut in sacris imaginibus, aut reliquiarijs supra communem modum spectabile, aut prætiosum. Nec cum apud Episcopos, aliosvè concionum gratia (vt sit) diuersabuntur, vilo modo sinant sua causa magnos fieri sumptus, siue in mensa, siue in domicilio, aut vlla re. Certo etiam sciant, si dona repudientur neminem offensum iri, sed maiorem ædificationem ac fructum inde consequuturum. Instrumentum item viatorum vulgare sit, nec itineris faciendi gratia alia querantur, nisi quæ ad vitam pauperum modo, sustentandâ sit satis. Nec vero videbimur hac re nimium seueri, si cogitetur muneris huius perfectio, si forma quam tradidit Christus Apostolis, & quæ ipsi Apostoli tenuere, si denique virtutes quas ipsi Prædicatores tractant, in quibus est paupertatis Euangelicæ commendatio, & rerum terrenarum contèptus. si denique quantam vim habeat ad persuadendum veri pauperis Oratio. Debet igitur Euangelicus Concionator optimè affici ad spiritum sanctæ paupertatis, & cauere: ne ea, quæ tanquam murus religionis dicitur, detrimenti quippiam patiatur.

H 2 Præ-

Epist. 10.

In quo paupertatem tenere oportet.

Malū exem-
plum in hac
re quantum
noceat.

Lib. 5. c. 23
de spiritu
Gastrim.

Præter alia damna plurimum in religiosis familijs nocent exempla, serpuntque contagij modo. Nihil enim est tam proclive, quam ut quod in alijs videmus, & ipsi velimus. Nec causa idem volendi deest, cum ad eodē sit cauillatrix commoditas. Multi præterea grauius offenduntur, ac stomachantur, dum vident quosdam eorum de numero esse, qui grauius alligant onera, nec digito suo volunt ea mouere. Itaque fidelis præco virtutum, sicut verbo alijs præit, ita exemplo præluceat domi, forisque & sibi accomodet illud Cassiani, Quodcumque extra consuetudinem præsumitur, vsumque communem, vana gloria atque ostentationis morbo pollutum, antiquissima Patrum traditio notat. Sed iam de recti cura exempli nouo instituto capite differendum est.

Conuersationis bona exemplum. Cap. XV.

Hom. 15.
in Matth.
Hom. 13.
in Gen.

Bonum exemplum quantum vim habeat.

Opinio virtutis quam oratori necessaria.

Quam sit necessaria Oratori Christiano vera, & solida virtus, à nobis dictum est hæcenus: verum quia sanctitas, non illi quæcumque satis est, sed quæ etiam foras emanet: Placeat hic de recto exemplo separatim differere, quod, tum domesticis cum quibus versatur, tum cæteris præbere omnibus debet. Nam quamquam huius rei sæpè ante incidit mentio, tamen grauitas ipsius postulat, ut ea quoque proprie, planiusque tractetur. Rectè enim Chris. iudicat, Omni tuba, documenta operum clariora esse vitamque mundam ipsa luce clariorem: & multo fidelior, inquit, & certior doctrina operum quam sermonum. Nam qui talis est, etiam silens, & cum non videtur docere potest, & alios quidem, qui illum vident, alios vero, qui de illo audiunt: & multa fruetur Dei gratia, non solum propter se, sed & propter alios, qui illum vident, & incitantur, ut glorificent Dominum. Talis per mille linguas, & multo plures gratias, & laudes referet Deo. Neque enim noti soli, testes sunt vitæ illius, & ipsum mirantur, ac ipsum Dominus, sed & qui non cognoscunt, & ab alijs discunt, & qui valde procul habitant, & non amici soli, sed & inimici reuerbuntur virtutis eminentiam.

Cum igitur duæ præcipue res auctoritatem sua oratori necessaria colligant, scientiæ, ac virtutis opinio, ut confidant quos adhortatur, nec falli eum, nec velle ipsos decipere, manifestum est, probitatis opinionem apud quosuis, sed maxime apud Christianos auditores, longe necessariam magis. Nam cum

cum fidei res pro concione tractentur, satis ferè norunt homi-
 nes vera dici: neque tam docendi, quam permouendi sunt, vt
 quæ ipsi quoque iam cognouere, atque etiam volunt, sed lan-
 guidè; ea efficaciter velint, agantque. Atqui quanto magis
 populum opinio sanctitatis, quam scientiæ moueat, per sese
 liquet, & apparet ex concursibus, quos ad idiotas, planèque
 infantes, nomine sanctitatis eorum vulgato, fieri videmus, qui-
 bus illa ipsa humanarum ignoratio doctrinarum, augere autho-
 ritatem, ac fidem videtur, quod scilicet quicquid loquuntur,
 traditum ijs diuinitus creditur; & cum veneratione suscipi-
 tur. Hæc ita cum sint, eo debet Concionator vires intendere
 quod summa cum humilitate potest efficere si serio virtutem,
 & Dei gloriam amet vt nullum famæ suæ offendiculum ponat.
 Propterea Christus priuatim Doctores Ecclesiæ instruens dixit,
 Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera ve-
 stra bona, & glorificent Patrem vestrum: Non autem tumi glo-
 rificant homines Patrem cælestem, cum in Concionatore solam
 doctrinæ lucem vident, sed vbi eam animaduertunt bonis ope-
 ribus, & vitæ sanctitate splendescere: cum contra: Cuius vita
 despicitur, nihil aliud restat, nisi vt eius doctrina contemna-
 tur. D. Prosper: Non potest dicere (ait) Sacerdos contempto-
 ribus admonitionis suæ, futurum cogitare iudicium, quod ip-
 se fortè non cogitat, amatoribus sæculi, nolite diligere mundum,
 si eum mundi amor delectat, Ambitiosis, ambitioni finem im-
 ponite, si eum ambitio ruinosâ præcipitat, & quicquid boni nõ
 facit, aut mali committit nec iubebit fieri, nec vetabit, quia
 necessariam docendi auctoritatem contrarietate suæ actionis
 aut amittit, aut minuit.] Chrysost. Neque tam considerantur
 ea, quæ à nobis dicuntur, quam quæ à nobis aguntur. Et vt
 scias rem ita se habere, licet infinities tantum philosophemur
 verbis, & de patientia disseramus: & cum tempus fuerit, eam
 operibus non demonstramus, non tantum proderunt verba,
 quantum nocebunt opera.] Sed intueamur magis ipsam Præ-
 dicatorum formam; Quæcunque sunt vera, ait Paulus, quæ-
 cunque pudica, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæ-
 cunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus Dei, hæc cogita-
 te, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me,
 hæc agite. Vtinam tales simus, vt quæ populi à nobis audiunt,
 eadem intueantur in nobis: vt cum eodem Paulo dicere pos-
 simus; Deo autem gratias, qui semper triumphat, nos in Chri-
 sto, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco.

Matth. 5.

De vi. Cõf.
 l. 1. c. 13.

Hom. 8. in
 Gen. 1. c. 13.

Phil. 4.

2. Cor. 21.

1. Tim. 4. Itaque sibi dictum putet Concionator, quod Timotheo dicitur; exemplum esto fidelium; & quod Tito; In omnibus temetipsum præbe exemplum bonorum operum; in doctrina, verbum sanum, irreprehensibile: ut is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens dicere de nobis. Quod omnibus Clericis præcipit
1. de refor. Sess. 22. c. Concil. Trid. sibi maxime conuenire credat Euangelicus Doctor; Nihil ait, esse quod alios magis ad pietatem & Dei cultum, assidue instruat, quam eorum vita; & exemplum, qui se diuino ministerio dedicarunt, cum enim à rebus seculi in altiore sublati locum conspiciuntur, in eos tamquam speculi reliqui oculos conijciunt, ex eisque sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet Clericos ad sortem Domini vocatos, vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, intellectu, aliisque omnibus rebus nihil nisi graue, moderatum, ac religione plenum præferant.] *mod. in rebus suis nihil stultum*
- Exemplum magnum Prædicatoris obest. l. 21. Mor. cap. 8. Igitur omni cura inuigilandum est ei, qui se proficitur morum magistrum, ut domi, forisque, inter domesticos, & externos, euncta eius actiones, ac verba, sanctitatem, & bonum nomen redolent. Illa enim ipsa professio facit, ut plus quiddam ab eo, quam à cæteris expectetur, quod si non præstat, tum homines propter rei deformitatem, quasi decepti indignantur. Ac frustra in Concione loquetur, destruens exemplo, quod verbis edificat. Sic exponit B. Greg. id quod habetur 3. Reg. 3. de muliere quæ filium, quem lactabat vigilans, dormiens interemit, quia Magistri vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes, auditores suos, quos per vigilias prædicationis matriunt, dum quod dicunt, facere negligunt, per somnum temporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere verbositate lacte videbantur.] Et alibi egregie docet, hos Prædicatorum contra se ipsos, ferre sententiam; Viri inquit, arrogantes, & docti cum rectè non viuunt, & tamen recta dicere doctrinam in pulsionibus compelluntur, ipsi damnationis suæ aliquo modo præcones fiunt, quia dum ea quæ agere respuunt, prædicantes insinuant; suis se vocibus damnatos clamant.] Et interpretatur in eos illud Psalmi Conuersi sunt in arcum prauum; Arcus quippe peruersus (ait) ipsam à quo intenditur, percutit, in dictis autem suis arrogantium lingua arcui peruerso sunt similes, quia dum contra elationem verba faciunt, in suis authoritatibus sagittas figunt.] Eadem Chrysostr. docet multi sacerdotes & pauci sacerdotes, multi nomine, pauci opere. Videte ergo quomodo sedeatis super cathedram, quia cathedra non facit sacer-

facēdotem, sed sacerdos cathedram: Non locus sanctificat hominem, sed homo locum, qui bene sederit super cathedram, honorem accipit ab illa, qui malē sederit, iniuriam facit cathedra: Ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo erimen acquirit non dignitatem; in iudicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene docueris omnium Iudex; si autem bene docueris, & malē vixeris, tui solius condemnator eris.] & rursus idem: Qui docet, verborum suorum sit ipse exemplum: vt magis opere doceat quam sermone. Et paucis interpositis dignam Chryostomo profert sententiam; Si in Terra est animus tuus, vt quid de cœlo loqueris? Si autem de cœlo loqueris, in cœlo confiste; vt possis cum Paulo dicere, Nostra conuersatio in cœlis est.] Et concludit, Aut vbi stras indē loquerē, aut vnde loqueris ibi sta.]

In 5. cap. Matth.

Nimia familiaritates & crebra visitationes vitandæ

Cap. X V I.

Hæc vt Concionator facilius obseruet, imprimis multæ conuersationis amicus ne sit; quamuis enim eius spiritus non debeat esse supra modum solitudini addictus; & silentio; tamen multo minus debet esse consuetudini secularium deditus; Vbi non agatur de conscientia, vel de spiritali anima profectu, sese paucis expediat, vt solebat ex nostra societate Pater Hieroni. Ottellus, qui concionando in animarum salute multos annos cum magno fructu, & egregiè laborauit, adiciens illud prouerbium; Amici fures temporis. Quo pertinere videtur Apostoli præceptum, In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes. Iurat hic Senecam audire; Quid tibi vitandum præcipuè existimem queris? turbam. Nondum illi te tuto commiseris: ego certè confiteor imbecillitatem meam. Nunquā mores quos extuli refero.] Et mox; Inimica est multorum conuersatio. Nemo non aliquod vitium nobis aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus allinit.] Ipse etiam Plato in Timæo iubet Sacerdotes separatos ab omni turba vitam agere debere. Sancti autem religionis Christianæ Doctores, multum grauitatis in Sacerdotis, & præsertim Concionatoris vita requirunt. Vitanda est igitur multa hominum consuetudo, ac frequens, non modò quia teritur frustra tempus, sed etiam quia inter huiusmodi colloquia facile euanescit spiritus ac deuotio. Quin illi ipsi qui nostro vsu

Epist. 7.

Nimia familiaritas sibi & alijs nocet.

delectari videntur, paulatim incipiunt bonam de nobis opinionem amittere; verum est vetus verbum Nimia familiaritas parit contemptum: Optima illa tenenda est regula quæ sic habet, cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus. Præterea periculum est, ne is qui populo frequenter immiscetur, populi mores addiscat, & secularium studiis afficiatur sensim, & inficiatur. Neque enim adeo debemus nobis ipsis fidere, ut non timeamus illud, Commixti sunt intergentes, & didicerunt opera eorum.

Fugiendæ crebrae visitationes.

Ex quibus verbis optimum consilium nobis tenendum est, non debere Concionatores in visitandis viris nobilibus, & multo minus mulieribus esse occupatos, nisi spiritualis necessitas compellat. Neque illud debet apud nos habere multum momenti, quod à quibusdā obtenditur, quod id fieri iudicant oportere ad conservandam horum amicitiam, ut in spiritualibus animarum suarum rebus adiuventur. Nam experientia patet, his crebris salutationibus neque eos multum lucrari, & nos de nostro non parum deperdere. Et planè si prædicationis officium comitari debet (ut supra docuimus) contemplatio, certè huic detrahitur, quod in superuacaneis colloquijs infumitur & attentionis & temporis. Ex quo necesse est officium Prædicatoris ac statum, non integrum permanere. Atque hoc discretè Diuus Gregorius docet. Egressus Samuelis expectetur quia viri sancti in secreto sui silentij venerandi sunt, inquietandi non sunt. Rarò enim (inquit) videbatur in Ciuitate, videlicet, tardè veniens cito recedens quo nimirum magisterio sanctæ Ecclesiæ Doctor instruitur, ut videlicet raro sit in publico, frequenter in secreto, ut quo tardius aspicitur, deuotius veneretur, quia quo amplius in secreto contemplationis latuit, verbi Dei thesauros, ad eos qui se expectant, ditiores trahit, ille enim potest multa bona in infimis dicere, cui per secretum mentis intuitum conceditur summa videre.

Modus conuersandi politicus ut hodie vocant arguitur.

Secundo in seculari consuetudine fugiendus est Concionator agendi modus quidam, qui magis aulicorum, quam Religiosorum proprius est, & eorum qui magis spiritu huius mundi, quam spiritu Dei viuunt: magisque sapit mores quosdā, quos hodie politicos vocamus, quam simplicitatē Euangelicam ac religiosam. Ex hoc genere, ut exempli gratia dicam, est leuis & iuuenilis in familiari vsu libertas, sub prætextu hilaris, & lepioris cuiusdam conuersationis ridicula dicta, ac facta, & lepidas historias intermiscendo, ut hoc modo amicos & viros nobi-

nobiles familiaribus colloquijs detineant. Tenenda est Ambrosij sententia. Affabilitas sermonis ad conciliandam gratiam valet plurimum. sed hanc volumus esse syncerā, ac sobriam sine vlla adulatione, ne simplicitatem: ac puritatem alloquij dedecet sermonis adulatio. Magnus item Bas. Cum quid loquuturus es, ea ex ore tuo profliant, quibus & proximum confoles, & charitatem erga illum tuam magis confirmes, & addit: Idque adhibita quadam festiua Oris hilaritate, vt qui tecum loquitur per te exhilarari se sentiat.

Certē D. Chrysostomus, super illa Pauli verba; neque stultiloquium, neque scurrilitas; ostendit quam sit Christianæ grauitati conueniens, ridiculis abstinere, quas qui legerit, non poterit non mirari, quantum plerique Christiani populi Doctores ab ea grauitate distent, quam ille vir sapientissimus iure ab ipso populo exigebat. Bernardi est sententia, Inter seculares nugæ sunt nugæ, in ore sacerdotum blasphemix, consecrasti os tuum Euāgelio, nugis ergo iam os aperire illicitum est, assuescere vero nugas loqui sacrilegium est, Labia sacerdotis ait Propheta custodiunt scientiam, & ex ore eius requirunt legem, nō nugas, aut fabulas. Qualis autem sermo adhibendus sit, egregie docet idem Chrysost: in ea verba Apostoli, Sit sermo vester sale conditus, siue in animum delicatum inciderit: astringet molliem; siue in confidentem, emolliet duritiem: siquidem gratiosus fuerit, neque onerosus sit, ac durus, neque rursus mollis, sed & quod stringat habeat, & quod iucundum sit, si enim immoderate perstrinxerit, magis nocebit quam proderit, rursus si immoderate gratificabitur, perniciem magis afferet, quam vtilitatem. Itaque vtrinque oportet esse mensuram neque tristis sit ac durus, est enim iniucundus; neque rursus dissolutus sit, contemptui quippè te obnoxium reddet, sed vtrinque quod est virtutis captans, malitiam fuge instar apis, hinc scilicet alacritatem, illinc vero honestam grauitatē desume. Audi & Greg. esto grauis, sed nō austerus, vt neque de seueritate sis oneri, nec de familiaritate contemptui. Et Cypr. Seueritas in vobis circa fœminas vigeat, authoritas polleat, vigor teneatur, grauitas veneretur. Eadē ratione nullo modo ij sūt imitandi qui horas & colloquia insumunt in rebus curiosis, inquirentes, & referentes quæ neque ad suum statum, neque ad vtilitatem eorum pertinent, cum quibus agunt; similes his de quibus. D. Lucas in Actis ait, Athenienses, & aduenæ Romani ad nihil aliud vacant, nisi audire, & dicere aliquid noui.

l. 2. offe. cap. 19.

Serm. de Abd. rerū.

Ho. 17. in cap. 5. ad Epbes. Sermo qualis in Concionatore. l. 2. de cōf.

Ho. 11. in c. 4. ad Coloss.

l. 20. Mor. cap. 3. De sing. Cler. sub finem.

Act. 17.

A con-

A conuiujs, spectaculis & negotijs secularibus abstinendum. Cap. XVII.

Tertio, ob easdem causas putarim communiter vitanda conuiuia secularium, nec ea nisi raro adeunda. Nec ratio obscura est. Si enim raro debet Concionator apparere in publico quanto minus in conuiujs, vbi omnia illa, quæ nimia conuersationis, & multo plura sunt damna? Quin ipse Dominus vetuit circumcursare per domos, sed voluit discipulos in eadem manere domo, in quam primo ingrederentur. Exemplum vero Christi & Sanctorum, qui conuiujs non modo interfuere aliquando, sed vltro se etiam obtulere, eo valet, vt cum ingens apparet per eam occasionem animas lucrandi spes, non subterfugiat occasio; quæ spes vbi magna non appareat, fugiendum potius est & alienæ & suæ iacturæ periculum. Nam inter loquutiones familiares in mensa, inter conuescendum, & compotandum, eam tenere modestiam, quæ officij ac status dignitati par est, non est cuiusuis virtutis; tum periculum est ne in alterum extremorum incidas, vel vt nimis rigidus habearis ac morosus, nisi te alijs accomodes, vel de bona opinione aliquid amittas, si qua re temperantiæ religiosæ fines egredi videaris.

Quare à conuiujs abstinendum.

Ad Nepot. Ep. 2.

Possid. in eius vita. cap. 27.

Cuius moniti grauitas vt appareat, accipe grauissimorum Patrum Hieron. August. & Ambrosij sententias. Consolator nos (inquit Hieron.) in meroribus suis potius, quam conuiujs in prosperis nouerint. Facile contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium, ire non recusat: Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Nescio enim quomodo, qui deprecatur vt tribuat, cum acceperis, viliores te iudicat, mirum in modum si eum rogantem contempseris, plus te postea veneratur.] Testimonium Ambrosij & August. simul inuenies in vita eiusdem August. quam Possidius describens sic ait, Scruidum esse in vita, & moribus hominis Dei, referebat (scilicet S. August.) quod in institutis sanctæ memoriæ Ambrosij compererat, vt vxorem cuiquam nunquam curaret, neque militare volentem ad hoc commendaret; neque in sua patria petitus iret ad conuiuium. Quorum etiam rationes has dabat, vt idem refert Possidius scilicet, ne dum coniugati inter se casu iurgarent, etiã maledicerent, per quæ coniuncti essent: & ne militibus commendatus, ac male agens, suam culpam suffragatori tribueret;

bneret; & ne per frequentiam conuiuiorum temperantia amitteretur modus. Hæc de conuiujs neque tamen sanctorum ea est seueritas, vt nunquam velint acceptandum esse aliquod conuiuium vbi alicuius spiritualis fructus spes appareat, (vt diximus) quia contingit aliquando vt quos correctio disciplina tardos facit ad percipiendam veritatis normam, conuiuiorum sedulitas & admonitio blanda ad viam perducatur iustitiæ. Idem sit iudicium cum ad celebritates quasdam prophanas facer magister, imo etiam spirituales, solum spectandi gratia inuitatur. Multoque magis villæ ac rusticatio cum secularibus euitandæ. Veruntamen, vt initio dicebam, neququam ita amanda est solitudo, vt salus proximi, cum se offert occasio negligatur. Neque enim vt ait idem Greg. perfectus Prædicator est, qui vel per contèplationis studium operanda negligit, vel per operationis instantiam contemplananda postponit.] Cum ergo pro ratione muneris sui in beneficium alicuius animæ prodire in publicum cogitur, seruet illam solitudinem, quam Bernardus docet, solus es, si non communia cogites, si non affectus presentia; si despicias quod multi suspiciunt; si fastidias quod omnes desiderant.]

Quarto seruandum est optimum Gregorij documentum, qui vult Concionatores alienos esse à suscipiendis sæcularium negotijs. Qui, inquit, officium Prædicatoris suscipit, dignum non est, vt onus sæcularium negotiorum portet, nedum hoc eius colla deprimit, ad prædicanda cœlestia non assurgat.] Paulus clamat Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus. Christus noluit inter duos fratres cõponere negotium de hereditate, cum tamen posset alicui videri pertinere ad pacem inter eos conciliandam, sed repudiavit cum diceret, Quis me constituit Iudicem, aut diuisorem super vos? Certe ad nos nequaquam pertinent multa negotia contractuum præsertim rerum ciuiliū. quæ sæpe cum eum euentum non fortiantur, quæ sæculares expèctant, conqueruntur postea de sacris viris, qui se hisce negotijs immiscuerunt. Denique Concionatores, suo debent muneri incumbere, & non ad alia distrahi etiam bona opera, iuxta illud Pauli non misit me Dominus baptizare, sed Evangelizare.

Ex hæc necessaria & cœlesti doctrina, quam hæctenus explicauimus, duo velim, vt noster Christianus Orator apud sese statuat, tamquam axiomata certissima, de quibus nullo modo liceat dubitare. Primum, validiora esse ad persuadendum vitæ sanctæ

A spectaculis abstinendum.

1. 6. Mor. cap. 17.

Ser. 40. in Cant.

Hö. 17. in Euang.

Negotiorum sæcularium cura non admittenda. 2. Tim. 2.

Luc. 2.

In 1. Cor. cap. 1. 1. Cor. 1.

Exempla validiora quam verba.

excm-

exempla; quam verba plusque nos posse proficere virtutum splendore quam sono verborum . D. Franciscus sine dubio plures animas Deo lucratus est bonâ ædificatione suâ humilitatis, ac sanctitatis, quam Concionatores multi doctâ, exultaque facundia; quia Homines, vt ait, Seneca magis oculis, quam

Seneca. Ep.

6.

auribus credunt; Nam virtutem in abstracto constitutam quis videat quis imitetur? At virtute præditum quempiam: homines videndo & audiendo imitari conabuntur. Secundum quod velim ex dictis colligi, & penitus in animû infigi, summa vigilantia curandum, vt ne in minimis quidem proximi nostra conuersatione offendantur. Vix dici potest quantum homines scandalum patiantur leuibus quibusdam culpis Concinatorum, siue ij religiosi sint, siue non, qui præcipua quadam professione diuino cultui inâcipantur. Quorû vel ineptiæ, nugæ, morositas, & alia id genus, profectui populi impedimentum ingens opponunt. Quin adeo non a leuibus modo peccatis, sed etiam sepe abstinendum est a rebus, quas sine vlla vel leui culpa fieri liceat.

1. Cor. 8.

cap. 9.

Cap. 6. &

10.

Audi Paulum, Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum; &, Omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi; &, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. Post omnes has a nobis enumeratas Christiani Oratoris virtutes, agendum adhuc esset de eius, qua maximè pollere debet, Prudentia, in plerisque sui muneris functionibus omnino necessaria. Sed quoniam hæc late patet, & copiosam habet in qua sese exercent segetem, Tertiam ei nostræ institutionis partem assignauimus: quare hoc loco nihil erit dicendum.

*De prudentia
in tertia parte
agitur.*

*Regula, Christi Domini his quos ad prædicandum
mittebat. Cap. XVIII.*

Hactenus ergo de virtutibus Oratoris nostri sit dictum, quæ eo tendunt, vt ad Deum & ad homines optime instrumentum accomodent. Erit fortasse, cui frustra in his tantum operæ insumptum videatur, cum haberemus ad manum germanam euangelizantium formam, quam iam olim Dominus noster, id est sapientia ipsa, ipseque Euangelij author coloribus suis expressit, quæ satis esse poterat si sola proponeretur. Verum nostram sedulitatē excusabit cum grauitas operis, tum iuuandi voluntas, non tam vt ex me audirent Concionatores:

tores; quod ipsis oneris incumberet, quam ex sanctis Patribus acciperent; hoc enim curauimus. Nunc antequam ad ea progrediamur, quæ ad sapientiam euangelici Oratoris spectant; proferamus etiam, & quasi sub aspectum ponamus illud ipsum exemplum, quod cœlestis magister descripsit.

Conuocauit Christus dominus duodecim Apostolos, quos ad prædicandum regnum Dei mittebat; ac primum loca certa in prima illa legatione, quæ adirent, ijs attribuit, nempe Iudææ Ciuitates & oppida, vetuitque in viam gentium abire, & in Ciuitates Samaritanorum intrare, ob causas quas ipse iustissimas iudicauit. Hoc autem Concionatores admonet, ne ipsi sibi ad concionandum pulpita, & Ciuitates eligant: sed intelligant multo esse huic Apostolico numeri congruentius, vt hoc superiorum iudicio relinquunt, & multo libentius suos labores ponant in locis ad quæ mittuntur, quam ad quæ ipsi suo proptere nutu propendent: hoc est enim esse Apostolum, id est missum; vt profectio videatur Apostolici muneris etiam nomen amittere, qui nutum eius, à quo mitti debuit, aliquo modo præit. Neque Apostoli cum in varias orbis terræ partes ad prædicandum discessere, ipsi sibi regiones delegerunt, sed delectum illum vel in commune consilium retulerunt, vel diuinæ reuelationi, ac prouidentix per sortitionem ac orationes per-

Matt. 10.
Concionatores debet mitti ab alijs.

Act. 1.

Secundo, binos eos mittit ob fraternam charitatem, & consolationem, ait Euth. vt se mutuo in laboribus ac ærumnis iuuarent, vt in rebus agendis & consilio & opera sibi inuicem opem ferrent, Vt soli, ait sapiens, quia cum ceciderit, non habet subleuantem se. Ob id maxime curandum Euangelizantibus, vt consensionem inter se animorum conseruent, & alter alterius onera ferant. Adde quod id etiam ad nostræ & virtutis & famæ munimentum pertinet, vt habeamus semper aliquem nostrarum actionum testem, & fidelem custodem. Quæ quidem res vt summi momenti, & exoptanda, & curanda est maxime: Præclarum in ea (vt accepimus) B. Carolus Borromeus, sicut in omnibus alijs suæ virtutis exemplum nobis reliquit. Nunquam enim Sanctissimus Præsul, & nusquam solus volebat esse: sed assidue etiam noctu aliquos habebat inculpatæ virtutis, ac bonæ famæ Clericos, qui ante sui cubiculi fores cubarent.

Luc. 10.
Mar. 6.
Bini mittantur.
Cap. 14. in
6. Marci.
Eccl. 4.

Tertio materiam præscripsit concionum. Prædicate, inquit, dicentes appropinquat regnum Dei. Quibus verbis licet pau-

Tertio materia concionum.

cis,

cis, omnia penè quæ ad materiam prædicandi pertinent con-
 clusit: nam si prædicandum est Regnum Cælorum, profecto ad
 contemptum rerum terrenarum, ac mundi, sunt homines indu-
 cendi; quomodo enim ad futura Regni cælestis bona poterit
 quis aspirare præsentibus & caducis opibus, ac voluptatibus
 inhians? Deinde si finis annunciatur, & æterna felicitas, etiam
 via debet prædicari: hæc autem est penitentia peccatorum,
 his qui à Deo alienati sunt. Quare & Apostoli probe id intel-
 ligentes, cum à Christo mandatum acceperint prædicandi Re-
 gnum Dei, exeuntes ait Marcus prædicabant, ut penitentiam
 agerent, optimè aduertentes, id ipsum esse prædicare Regnum
 Dei, quod Christi exemplo didicerant, qui hinc orsus est præ-
 dicatorem, ut diceret penitentiam agite, & appropinquabit
 regnum cælorum. Ergo omnium vitiorum odium, ac detesta-
 tio est maxima Christiani Oratoris materia, & cum his etiam
 virtutes, quæ sunt ad cælum via necessaria. Quod autem Chri-
 stus præcepit, ut prædicarent appropinquare regnum cælorum,
 ad suum aduentum, & incarnati verbi encomium spectat, qui-
 pè per Christi legem & gratiam cepit vita quædam cælestis
 in terris, per quæ eiusdem passionem cælum, iamdiu peccato
 clausum, patefactum est, ut ingressuris nullum esset impe-
 tum. Ergo Christum prædicaturi mittuntur Apostoli, ut eius
 posterius ad idem munus destinati, & eius mysteria mundo aper-
 riant, & gratiam Redemptoris commendent.

Quarto .
 Paupertas
 Apostolice .

Quarto post assignatum Prædicatoribus locum, socium, &
 materiam concionum, edocet eos de viatico, quod solent, qui
 ad iter se accingunt ad vitæ necessaria comparare. Nihil, (ait)
 tuleritis in via; Nolite possidere aurum, neque argentum, ne-
 que pecuniam, neque peram, neque panem, neque duas tunicas
 habeatis. Non est huius instituti Euangelicæ explicare
 quæstiones, Verum certum sit hoc præceptum fuisse tempore
 rarum, datum in eam legationem, qua in Iudæa eo tempore
 fungebantur: & nulli dubium sit, Apostolos aliquid tulisse re-
 rum necessariorum in via, quando inter gentes Euangelium
 prædicabant: tamen certissimum est Christum his verbis, vo-
 luisse omnibus Divini Verbi Prædicatoribus inculcare, quam
 omnino deceat Virum Apostolicum vacuum esse omni sollici-
 tudine rerum temporalium, etiam earum, quæ vitæ necessariæ
 sunt, & in Deum fiduciam collocare eiusque prudentiæ se com-
 mittere, ut credat nihil defuturum necessitatibus corporis, si
 suo bene fungatur officio: quod & alibi Christus significavit,
 cum

Luc. 11.

cum interrogaret Apostolos: Quando misit vos sine sacco, & pera, nunquid defuit vobis? Et in hoc eodem loco suam promittit operam subiiciens. Dignus est enim operarius cibo suo; quasi dicat, non deerit laboranti suis eibus; si tamen suo cibo sit contentus, id est necessario ad vite sustentationem, ac status sui conditionem, qui paupertatem profitetur Evangelicam non ad luxum, aut magnificentiam, more eorum, qui in domibus regunt sunt, & mollibus vestiuntur, aut lautius epulantur. Recte hoc loco Euth. Nihil adeo admirandos reddet Prædicatores, ut vita frugalis, & rebus contenta communiibus.] Paulus ait, habentes victum, & quibusuis tegamur, his contenti sumus. Quid indignius quam sacri hominem Evangelij præconem coram secularibus videre in mensa splendide epulantem?

Matth. 10.

Cap. 19.

1. Tim. 6.

Alia quatuor Christi Domini regula. Cap. XIX.

Quinto, instruit Christus Apostolos de hospicio apud quos, & quemadmodum diuersari eos velit. In Quamcunque Civitatem, aut Castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis. Duo præcipit: Primum ut non sine delectu in cuiusvis domum diuertant, sed prius inquirent hominem dignum, non qui sit dives, non qui habeat nobile hospitiu, sed qui sit Dei cultor solitus peregrinos suscipere, vir bonæ famæ apud suos ne si contingat adire domum alienius, qui male audit in ea Civitate, vel populus offendatur, vel aliquid ipsorum mores periculum subeant, vel denique necesse sit mutare hospitium, quod prohibet. Secundum enim præceptum hoc est, ut eadem in domo permaneant, neque vagentur de domo in domum, quod posset præbere suspicionem, ait Euth. gastrimargia, quasi delicatiora quererent, & iniuriam facere viderentur priori hospiti.

Quinto. Hospitium quod eligendum.

Apud. e. Hospitium quod eligendum.

Sexto qualis eorum conversatio esse deberet apud populos, apud quos agunt, sapientissime monet, & quibus virtutibus fulgere par sit. Prima virtutum est paupertatis amor, contra omnem cupiditatem. Gratis (inquit) accepistis, gratis date, ne scilicet propter mercedem spiritualia impertiant, sed gratis omnino, eo præcipue, quod gratis a Deo & ipsi acceperint, que gratis dare debent, ne questum faciant gratiam prædicationis, & videantur cupiditate magis rerum secularium, quam zelo gloriæ Dei, ac salutis animarum ad prædicandum accessisse. Secunda mansuetudo ac benignitas. Ecce inquit, ego mitto

Sexto. Consuetudo qualis. Gratis dandum.

Mansuetudo.

vos sicut oves in medio luporum. Quasi dicat, non deerunt qui
 verbis vos mordeant, qui factis dilanent luporum more. Vos
 autem volo esse oves, hoc est innoxios, nec repugnantes. Qua-
 re quia ita melius eritis victores, & lupos in agnos transfor-
 mabit. quo modo de virtute mea, & vestra mansuetudine, que
 facile reprimet ferociam impiorum. Dumque oves eritis, me
 pastorem habebitis, cui ovium cura est non luporum. Tertio
 & quarta, Prudentia ac simplicitas, ut prudentia imitemur ser-
 pentes, simplicitate columbas, & utranque vult iungi, quia al-
 tera sine altera vitiosa esset. Prudentiam precipit, quia non
 temere fidendum cuilibet, nec unquam deerunt peruersi ho-
 mines, a quibus cavendum sit, ob id enim addit. Gaude ad
 hominibus. Sed cum prudentia coniungenda est columbe sim-
 plicitas, ne unquam nocere, aut ulcisci velimus: siquidem co-
 lumba, licet pulli auferantur, tamen in iisdem locis perseverat,
 & alios generat, ubi priores amisit, Basiliius, prudens est, in-
 quit, qui cum consideratione virium, & successus ad persuasione-
 nem audientium doctrinam suam disponit. Simplex autem ut
 Columba, qui ne cogitat: quidem de ulciscendo, cum qui iniu-
 dias struxit, sed in beneficentia perseverat, iuxta illud Pauli.
 Vos autem nolite deficere benefaciendo. Septimo, circa predicationis officium preter materiam que
 est de Regno colorum, ut supra diximus, monet, ut cum ma-
 gna alacritate, ac feruore, spiritus, ac fiducia in Deum mune-
 re suo fungatur. Nolite cogitare, id est, ne anxii, ac nimis sol-
 liciti sitis, quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis
 in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini
 sed Spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Quo loco pro-
 hibet tantum nimiam curam, vultque intelligi hoc minus ma-
 xime pendere a spiritu Dei, cui multo magis Concionator de-
 bet fidere, quam studio suo, ac humane industrie. Adhibenda
 tamen est cura & diligentia tanto negotio consentanea, ne Deo
 tentetur. Præterea adhibendam libertatem docet, ne aliquo
 humano timore, aut respectu prepediti taceamus. Quæ dico
 vobis in tenebris, dicite in lumine, & quod in aure auditis,
 predicare super tecta. Rursus, ut Christi causam præferamus
 omnibus alijs rebus, & amori parentum, & consanguineorum,
 etiam vitam ipsam periculo, si opus sit, obiciamus. Qui amat
 patrem, aut matrem, plusquam me, non est me dignus.
 Octavo, maxime autem suos Prædicatores præmunit Chris-
 tus contra persecutores & aduersarios, multis rationibus ad
 forti-

or. An M

Prudentia & simplicitas.

id. in 7.

In g. 145. reg. breu. antiquo H. regis bono. sub

2. Theß. Septimo. Fiducia in Deum.

Libertas in dicendo. Matt. 10.

Octavo. Fortitudo vsq; ad mor- tem.

forti-

fortitudinem instruens, & excitans ad fiduciam in Deum, Nolite timere eos, qui occidunt corpus; multis passeribus meliores estis vos; & Omnes capilli capitis vestri numerati sunt. Non est discipulus supra magistrum; Si me persecuti sunt, & vos persequentur. En optime diuini verbi præco, qualem a te Dominus perfectionem requirat: En regulæ ad quas tibi omnis agenda, & exigenda est vita; quas qui sequi animum constanter induxerit, pro certo habeat, & Deo & Cælo multas se animas lucraturum, & multos sibi meritorum thesauros, cum beatissima illa Christi Domini confessione, qua spopodit, cum dixit, Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est; Contra vero qui hoc spiritu quem Christi regulæ formant, destituitur boni Prædicatoris nequaquam nomine gaudere, nec animarum lucro, nec Christi bonus haberi legatus debet. Confirmabunt optime has regulas & totam hanc de virtutibus Oratoris tractationem quæ D. Bonauentura scribit de S. Francisco Plangendum dicebat prædicatorem tamquam vera pietate priuatum, siue qui in prædicatione, non animarum quærit salutem, sed propriam laudem, siue qui prauitate vitæ destruit, quod ædificat veritate doctrinæ, præferendum dicebat huic fratrem simplicem & elinguem, qui bono exemplo alios prouocat ad bonum, & ita exponebat verbum illud donec sterilis peperit plurimos talis est (dicebat) frater pauperculus, qui generandi in Ecclesia filios, non habet officium, hic pariet in iudicio plurimos, quia quos nunc priuatis orationibus conuertit, suæ gloriæ, tunc Index ascribet, & contra, quæ multos habebat filios infirmabitur, quia prædicator vanus & loquax qui multis nunc, quasi sua virtute genitis gaudet, cognoscat tunc se nil proprium habere in eis.

In Vita S. Franci-

1. Re. c. 2.

Finis Libri Secundi.

I DE